

İNSAN HAKLARI BÜLTENİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi

Nisan 2009 Sayı 6

MERKEZ'DEN HABERLER

• Avrupa Komisyonu mali desteğiyle Adalet Bakanlığı tarafından açılan konsorsiyumun üyelerinden olan Merkez'i temsilen İdil Elveriş ve Galma Jahic'in katılımıyla, *Technical Assistance for Better Access to Justice – Turkey* (Adaletle Daha İyi Erişim için Teknik Yardım - Türkiye) Projesi kapsamında "Adaletle Daha İyi Erişim için Adli Yardım" konulu eğitimler tamamlandı. Proje kapsamındaki son eğitimler 17-18 Ocak 2009 tarihlerinde Hatay'da, 7-8 Mart 2009 tarihlerinde Manisa'da, 20-21 Mart 2009'da ise Ankara'da gerçekleştirildi. Hem ceza hem de hukuk davalarına ilişkin adli yardım hizmeti veren avukatların, bu hizmeti bir sosyal politika konusu olarak algılamasını ve mağdur olma potansiyeli taşıyan gruplara yönelik olarak sunulduğuna dair farkındalık yaratma amacını taşıyan eğitimlere Osmaniye, Mersin, Adana, İzmir, Kütahya, Afyon, Uşak, Aydın ve Bolu Barolarından avukatlar faydalancı olarak katıldı. Aynı Proje kapsamında 13 Şubat 2009 tarihinde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleşen toplantıda konsorsiyum ortakları ve yetkilileriyle birlikte adli yardım ve arabuluculuk konusunda çalışan avukatlar bir araya geldiler.

• Merkez'i temsilen İdil Elveriş ve Galma Jahic, 21-22 Şubat 2009 tarihlerinde Ankara Adli Yardım Bürosu Yürütme Kurulu'na yönelik bir eğitim verdi. İki günlük eğitimde, ceza ve hukuk davalarında adli yardımın uygulayıcısı olan Kurul'a, kalite ve politikaya ilişkin standart belirlenmesi gerekliliği, baroların bu konudaki rolü ve yurtdışındaki bazı örnekler aktarıldı.

• Merkez tarafından, 2007 - 2009 yılları arasında, Utrecht Üniversitesi, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü ve Türkiye Adalet Akademisi ile işbirliği içerisinde ve Hollanda Dışişleri Bakanlığı desteğiyle yürütülmekte olan "Türk Hâkim ve Savcılarının İnsan Hakları Alanında Eğitimi ve İnsan Hakları Standartlarının İçselleştirilmesi için Yerel Kapasitenin Güçlendirilmesi Projesi" çerçevesinde 8. ve 9. eğitimler, 2-13 Mart 2009 tarihleri arasında, 10. ve 11. eğitimler, 27-Nisan-8 Mayıs 2009 tarihleri arasında Ankara'da Adalet Akademisi'nde gerçekleştirildi. Yaklaşık 250 adli hâkim ve savcı adayının katıldığı eğitimlerde; insan hakları hukuku, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sistemi, yaşama hakkı, işkence ve kötü muamele yasağı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, adil yargılanma hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, ifade özgürlüğü, yargıda karar vermeyi etkileyen faktörler ve yar-

gının yargı hizmetini alanlar tarafından değerlendirilmesi konularına değinildi. Eğitimlerde İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Turgut Tarhanlı, Prof. Dr. Sibel İnceoğlu, Yrd. Doç. Dr. Dolunay Özbek, öğretim görevlileri Dr. Galma Jahic ve İdil Elveriş ile araştırma görevlisi Ulaş Karan, İstanbul Üniversitesi'nden Prof. Dr. Osman Doğru, Marmara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Oktay Uygun, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü'nden öğretim görevlisi İdil Peçi ve Birsen Erdoğan konuşmacı oldular. Proje çerçevesinde yılda bir kez düzenlenmekte olan atölye çalışmaları kapsamında 8 Mayıs 2009 tarihinde, yüksek mahkeme hâkim ve savcılar, Adalet Bakanlığı'nda görev yapan üst düzey yetkililer ile birlikte İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Sibel İnceoğlu'nun katıldığı yargıçların davranış ilkeleri, yargı etiği, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı konuları üzerine bir atölye çalışması gerçekleştirildi.

• Özel sektör çalışanlarının bilgi ve becerilerini gönüllü çalışmalar ile sivil topluma aktarmalarını sağlamak üzere çeşitli projeler yürüten Özel Sektör Gönüllüleri Derneği STK'lar ve özel sektör arasında bir köprü görevi yerine getiriyor. Dernek, birçok projenin yanında şirketlerin çalışanlarına yönelik bir Sosyal Farkındalık Programı yürütüyor. Bu kapsamda özel sektör çalışanları bir eğitimden geçiyor ve aldıkları bu eğitim doğrultusunda bir STK ile işbirliğine giriyor. Bu eğitimlerden biri 13 Mart 2009'da Yapı Kredi Emeklilik çalışanlarına yönelik olarak gerçekleştirildi. Merkez üyelerinden Gökçeççek Ayata ve Sevinç Eryılmaz Dilek bu eğitim kapsamında bir "insan hakları atölyesi" gerçekleştirerek insan hakları kavramını, gelişimini ve çeşitli hak kategorilerini ele aldılar.

• Merkez üyelerinden Burcu Yeşiladali, Gökçeççek Ayata ve Sevinç Eryılmaz Dilek 20-22 Nisan 2009 tarihleri arasında Gazi Magosa'da Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Çalışmaları Merkezi tarafından üçüncüsü düzenlenen "Dönüm Noktasında Toplumsal Cinsiyet: Çok Disiplinli Bakış Açısı" (*Gender at the Crossroads: Multi Disciplinary Perspectives*) başlıklı uluslararası toplantıya bir tebliğle katıldılar. Kadın hakları alanında çalışan farklı ülkelerden pek çok konuşmacının katıldığı, 18 farklı oturumdan oluşan, şiddetten yoksulluğa, sosyal dışlanmadan kadın ticaretine, kadın bedeninin temsiline çok çeşitli konuların ele alındığı konferansta Merkez üyeleri "Bir Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma Örneği: Roman Kadınlar" konulu tebliği sundular. Sunulan tebliğde, Tarlabası bölgesinde yaşayan Roman kadınlarla yapılan

İÇİNDEKİLER

•Merkez'den Haberler	1
•İnsan Hakları Gündemi	2
•Etkinlik Takvimi	5
•Mercek	6 & 8
•İnsan Hakları Hukuku Kararları	9
•Yayınlar	17

Yayına Hazırlayanlar

Gökçeççek Ayata
Sevinç Eryılmaz Dilek
İdil Elveriş
İdil Işıl Gül
Galma Jahic
Seda Kalem
Ulaş Karan
Turgut Tarhanlı
Burcu Yeşiladali

İstanbul Bilgi Üniversitesi
İnsan Hakları Hukuku
Uygulama ve Araştırma Merkezi
Kurtuluş Deresi Caddesi No:47
Dolapdere 34440 İstanbul

E-mail : insanhaklarimerkezi@bilgi.edu.tr
Tel: 212 253 87 42
Faks: 212 253 89 11

Bülten'deki yazıların içeriğinin sorumluluğu yazarlara ait olup, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin görüşü şeklinde yorumlanamaz.

derinlemesine mülakatlara dayanılarak, Roman kadınların yaşadıkları yoksulluk ve sosyal dışlanmaya ve bunlarla başa çıkma yöntemlerine değinildi. Konferansta ilgili ayrıntılı bilgi için: <http://cws.emu.edu.tr/GCR2009/index.htm>

• Merkez, Raoul Wallenberg Human Rights and Humanitarian

Law Institute – RWI (Raoul Wallenberg İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Enstitüsü) ile yürüttüğü Türkiye'de Engellilerin İnsan Haklarına Saygının

Güçlendirilmesi Projesi'nin devamı niteliğinde olan Engellilerin İnsan Haklarına İlişkin Eğitici Eğitimi Projesi'ne 8-10 Mayıs 2009 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen eğitimle başladı. 18 eğitici adayının katıldığı bu çalışma çerçevesinde sekiz eğitim düzenlenecektir. Engellilerin Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne odaklanacak olan bu eğitimlerde, Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası insan hakları sözleşmeleri ve bu sözleşmelerin uygulanmasını denetleyen mahkeme ve komitelerin konuya yaklaşımı da incelenecektir. Dr. İdil İşıl Gül tarafından yürütülen Proje, 2009 yılı içerisinde tamamlanacaktır.

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

Kısa Kısa...

•Türkiye, Yunanistan, İtalya, Avusturya ve Almanya'dan gönüllü, eğitici, sanatçı ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarından oluşan "kayiki" adlı grup, göçmenlerin ve mültecilerin yaşam koşullarına ve içinde buldukları ölüm tehlikesine dikkat çekmek, toplumu göçmenler ve mültecilerle ilgili bilinçlendirmek amacıyla bir kampanya gerçekleştirdi. Güre Belediyesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Çanakkale 18 Mart Üniversitesi gibi kurumların yanı sıra birçok kişi tarafından da desteklenen kampanya çerçevesinde hazırlanan kısa filmlere www.vimeo.com/videos/search:kayiki adresinden erişilebilir.

•Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile BM Kalkınma Programı arasında hazırlanan ve Hükümet adına 19.6.2008 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye'de Yasama Süreçlerine Etkin Sivil Katılım Projesi" konulu belgenin onaylanması Bakanlar Kurulu tarafından 22.12.2008 tarihinde kararlaştırıldı. 16.1.2009 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Milletlerarası Andlaşma, sivil toplumun yasama süreçlerine katılımına ilişkin gerekli ortamın hazırlanmasını ve bu konudaki bilincin artmasını, böylece katılımcılığa yönelik sınırlılıkları azaltarak bu yöndeki talebi arttırmaya katkıda bulunmayı hedefliyor. Resmi Gazete için:

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2009/01/20090116.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2009/01/20090116.htm>

• Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı, kadın çalışmalarıyla uluslararası alanda tanınan, Michigan Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörü Catharine A. MacKinnon'ı Cinsiyet Suçlarında Özel Danışman olarak atadı. MacKinnon, Savcılığa cinsel ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konularında stratejik danışmanlık yapacak.

• Yargıtay, Lambdaistanbul LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transseksüel) Dayanışma Derneği hakkında, Derneğin adının ve amaçlarının, hukuka ve ahlaka aykırı olduğu gerekçesiyle Medeni Kanunun 60. maddesi hükmüne göre açılan fesih davasında gerekçeli kararını açıkladı. Yargıtay anılan madde gereğince fesih davası açılabilmesi ve feshe karar verilebilmesi için derneğin kuruluş bildiriminde, tüzüğünde veya kurucuların hukuki durumlarında kanuna aykırılık veya eksiklik bulunması ve mülki amir tarafından verilen 30 günlük süre içerisinde eksikliğin tamamlanmamış veya kanuna aykırılığın giderilmemiş olması gerektiğine karar verdi. Gerekçede, davalı Derneğin adında Dernekler Kanunu'nun 28. maddesi hükmünde belirtilen, kullanılması İçişleri Bakanlığı iznine bağlı sözcükler bulunmadığı gibi, davalı derneğin adının ve adını oluşturan sözcüklerin kullanılmasını yasaklayan başka bir kanun hükmünün de bulunmadığı belirtildi. Kararda, kişilerin kendi istemi dışında gerçekleşen bir cinsel yönelime sahip olmasının ya da bu kişileri tanımlayan sözcüklerin kullanılmasının ahlaksızlık olarak nitelendirilemeyeceği, kanunen de yasaklanmamış olmasından dolayı Derneğin adında ve tüzüğünde lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüel sözcüklerinin kullanılmış olmasının hukuka ve ahlaka aykırılığından söz edilemeyeceği ifade edilerek, yerel mahkeme kararının bozulmasına hükmedildi. Yerel mahkeme Yargıtay'ın bozma kararına uydular. Önümüzdeki süreçte Valilik temyiz etme hakkını kullanırsa, dava yeniden Yargıtay'da değerlendirilecek. <http://www.lambdaistanbul.org> dan, ana menüden "Duyurular"a bakarak detaylı bilgi bulabilirsiniz.

• LGBTT (lezbiyen, gey, biseksüel, travesti, transseksüel) Hakları Platformu 2008 Raporu'nda, "Yersiz Yurtsuz Eşcinseller" başlığı altında Kaos GL Derneği'nin LGBTT Mültecilerin Sorunları Raporu'na da yer verildi. Mültecilerin sorunlarını tespit etmeyi amaçlayan rapor, Kasım 2007 ve Mayıs-Haziran 2008 tarihleri arasında Kayseri, Eskişehir, Isparta ve Ankara'daki 70'e yakın LGBTT mülteci ile yapılan görüşmeler sonrasında hazırlandı. Özellikle İran'dan ölüm korkusu ile Türkiye'ye gelen LGBTT mültecilerin, İçişleri Bakanlığı'nın yönlendirdiği uyu kentlerde yaşamak zorunda bırakıldığı, bu şehirlerde yaşamak zorunda kalan LGBTT mültecilerin insan hakları ihallerine karşı korunmasız bırakıldığı da rapordaki tespitler arasında yer alıyor. Raporda, Türkiyeli eşcinseller için bile yaşamın çok zor olduğu, Van, Kayseri, Isparta, Antep, Nevşehir gibi uyu kentlere yönlendirilen İranlı eşcinsellerin ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıkları, bu nedenle Ankara, İzmir, İstanbul gibi kentlerde kaçak yaşadıkları belirtildi. Haber için: www.lambdaistanbul.org/php/main.php?menuID=5&altMenuID=5&icerikID=6606

•Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı aydınlar tarafından düzenlenen "Ermeniler'den Özür Dileme" kampanyası ile ilgili olarak "Türklüğü alenen aşağılama" suçu kapsamında soruşturma başlattı. Başsavcılık'a sunulan ortak dilekçede, kampanyayı organize edenlerin ve bildiriye imza atanların TCK'nın 301. maddesine dayanılarak cezalandırılmaları istemiyle suç duyurusu yapılmıştı. Başsavcılık, kampanyanın "Türklüğü alenen aşağılama" suçu kapsamına girmedikçe karar verdi. Savcılık kararında "Demokrasi karşıt görüşlere açıktır." ifadesi kullanıldı. İmza kampanyasıyla ilgili bir başka suç duyurusu da Şişli 2. Asliye Ceza Hâkimi Hakkı Yalçınkaya tarafından Şişli Cumhuriyet Savcılığı'na yapıldı. Yalçınkaya'nın, Ermeniler'e yönelik www.ozurdiliyoruz.com sitesinin kapatılması ve imza atanların da TCK'nın 301. maddesine dayanılarak cezalandırılması yönündeki ihbarı üzerine fezleke düzenlendi. Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'ne gönderilen fezleke, kovuşturma yapılabilmesi için izin istendi.

•Kadın Adayları Destekleme ve Eğitme Derneği'nin (KA-DER) yerel seçim kampanyası kapsamında hazırladığı afişlerin toplatılması için Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin açtığı davanın üçüncü ve son duruşmasında, mahkeme davanın reddine karar verdi. Bahçeli, fotoğraflarının izinsiz kullanılmasının kişilik haklarıyla ve seçim rekabetiyle bağdaşmayan bir görüntü sergilediği iddiasında bulunmuş ve afişlerin toplatılmasını talep etmişti. Afişlerin toplatılmayacağı anlamına gelen bu karar ile kampanya fotoğraflarının her yerde kullanılabilmesinin de önü açıldı. Afişlerde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, sol tarafında CHP Genel Başkanı Deniz Baykal, sağ tarafında MHP Genel Başkanı Bahçeli'yle birlikte görünürken, bu fotoğrafın altında "Üçümüz de aynı fikirdeyiz. Hedefimiz yerel seçimlerde yüzde 50 kadın aday." yazıyordu. Afişin alt kısmında bulunan "Uyarı" bölümünde ise "Bu ilan, yerel yönetimlerde %1'lik orana isyan eden kadınların hayallerinin ürünüdür." ifadesi yer alıyordu. KA-DER kampanya ile siyasi partilerin kadın aday göstermeme konusundaki ortak tutumlarına dikkat çekmeyi hedefliyordu.

•Bosnalı binlerce sivil Müslüman'ın ölümünden sorumlu tutulan ve Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından da aranan Bosnalı Sırp komutan Ratko Mladić için Sırbistan genelindeki emniyet birimlerine "aranıyor" posterleri astı. Posterlerde, Mladić'in yakalanmasına yardım edecek bilgi karşılığında 1 milyon Euro ödül vaat ediliyor. Mladić, Sırbistan'ın AB üyeliğinin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülüyor. Haber için:

www.cnn.com/2009/WORLD/europe/01/11/serbia.mladic/

• Aslı T. Akdaş Mitrani tarafından yürütülen "Eşcinsellere Yönelik Olumsuz Tutumlar: Meslek Grupları ve İlişkili Özellikler" isimli araştırmada, eşcinsellere yönelik olumsuz tutum puanlarının meslek gruplarına ve cinsiyete bağlı olarak anlamlı derecede farklılaştığı ve en şiddetli olumsuz tutuma sahip olan meslek gruplarının öncelikle polisler, ardından hekimler olduğu ortaya konuldu. Araştırmada, yaş ortalaması 26 olan 329 katılımcının, eşcinsel kadın ve erkeklerle yönelik olumsuz tutumları incelendi. Araştırma için görüşülen kişilerin %44'ü üniversite öğrencisi, %24'ü öğretmen, %12'si polis ve %20'si hekimken, %44'ü erkek, %56'sı kadındı. Erkek katılımcıların, hem kadın hem erkek eşcinsellere yönelik olumsuz tutum puanlarının kadın katılımcılardan yüksek olduğu araştırma sonuçları arasında yer almaktadır. Genel olarak eşcinsel bir tanıdığa sahip olanların olmayanlara kıyasla olumsuz tutum puanlarının daha düşük olduğu belirlendi.

• Türk Psikologlar Derneği tarafından yapılan açıklamada, Ermeni iddiaları konusunda hazırlanan "Sarı Gelin-Ermeni Sorununun İç Yüzü" isimli belgeselin DVD'sinin, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim okullarında izletilmesinin çocuklara kin ve düşmanlık aşılayacağı, ve çocukların psikolojik yaşantıları üzerinde son derece zararlı etkileri olacağına dair endişeler dile getirildi. Yapılan açıklamada, "belgeselin henüz ilköğretim çağındaki çocuklara izlettirilmesinin eğitsel hiçbir değeri bulunmadığı gibi, çocukların insancıl ve barışçıl değerlerinin gelişimini ketyeyici; psikolojik ve zihinsel gelişimi üzerinde ağır tahribat yaratabileceğini vurgulamak isteriz." ifadesi kullanıldı. Dernek ayrıca, ilköğretim okullarına dağıtım durdurulduğu belirtilen DVD'lerin geri toplatılmasını ve imha edilmesini, öğretmenlerce eğitici materyal olarak kullanılmasını, öğrencilere tarih dersi kapsamında hiçbir şekilde izlettirilmesini talep etti. Türkiyeli Ermeniler de HYE-TERT (internet gazetesi) aracılığıyla Başbakan'a yazdıkları açık mektupta DVD'lerin ilköğretim okullarında gösterilmesine engel olunmasını beklediklerini, en azından Ermeni çocukların bu DVD'leri izlerken duyacakları eziklik, suçluluk ve dışlanmışlıktan kurtarılması için Ermeni azınlık ilköğretim okullarında bu DVD'lerin gösterilmesini engellenmesini, devlet okullarında okuyan Ermeni öğrencilerin DVD'yi izlemekten muaf tutulmalarını talep ettiklerini ifade ettiler. Tarih Vakfı tarafından yapılan açıklamada da uygulamanın bir an önce durdurulması talep edildi.

• Tepkiler üzerine, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan karşı açıklamada, belgeselin esas olarak öğrenciler için değil, özellikle tarih öğretmenlerine yönelik hazırlanmış olduğu, Bakanlık merkez teşkilatının hiçbir resmi yazısında bu dokümanın tüm öğrencilere zorunlu olarak izletilmesi gerektiğine dair bir ifadenin de yer almadığı belirtildi. Bakanlık açıklamasında, eğitim materyalinin kullanımı sırasında amacı aşan uygulamaların ortaya çıktığı anlaşıldığından, yarı dağıtılan DVD'lerin diğer yarisinin dağıtımının durdurulduğu belirtildi.

• Eskişehir'deki Osmangazi Kültür Dernekleri Federasyonu Başkanı Niyazi Çapa ve Federasyon yöneticileri hakkında, 12.1.2009'da İstanbul Adliyesi'nde 105 kişi tarafından yapılan suç duyurusu üzerine dava açıldı. Avukat Eren Keskin suç duyurusunda bulunan yurttaşlar adına yaptığı açıklamada Federasyon yöneticilerinin "Köpeklerle giriş serbestir.", "Bu kapıdan Yahudiler ve Ermeniler giremez." gibi ifadelerinin, Ermeni ve Yahudi vatandaşlara karşı ırkçılık suçunun işlenmesi anlamına geldiğini belirtti.

• Turkcell İletişim Hizmetleri A.Ş.'nin (Turkcell) aboneleriyle ilgili bilgileri başka kurum ve kişilerle paylaştığı iddiaları üzerine Genç Siviller üyesi bir grup Turkcell kullanıcı, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na ve Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na başvuruda bulundu. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na yapılan başvuruda basına yansıyan Turkcell – Jandarma İstihbarat Komutanlığı işbirliği iddiaları konusunda herhangi bir işlem başlatılıp başlatılmadığına, bu suçlamaların hukuken sabit bulunması halinde Turkcell'in lisansının iptal edilip edilemeyeceğine, bu konularda tedbir alınıp alınmayacağına ilişkin sorular yöneltildi. Aynı nedene dayanılarak Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'ndan Turkcell'e idari para cezası verilmesine, lisans sözleşmesinin iptaline ve sorumlular hakkında suç duyurusunda bulunulmasına karar verilmesi talep edildi. Haber için: www.gencsiviller.net/haber.php?haber_id=136

• Antalya'da bir çiftin 5. sınıf öğrencisi çocuklarının girdiği zorunlu din dersinden muaf tutulması istemiyle Muratpaşa Kaymakamlığı aleyhine açtığı davada yürütmeyi durdurma kararı verildi. Kararı veren Antalya 3. İdare Mahkemesi, gerek Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 24. maddesi, gerekse İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin 9. maddesi hükümlerinin herkesin dini inancını ve

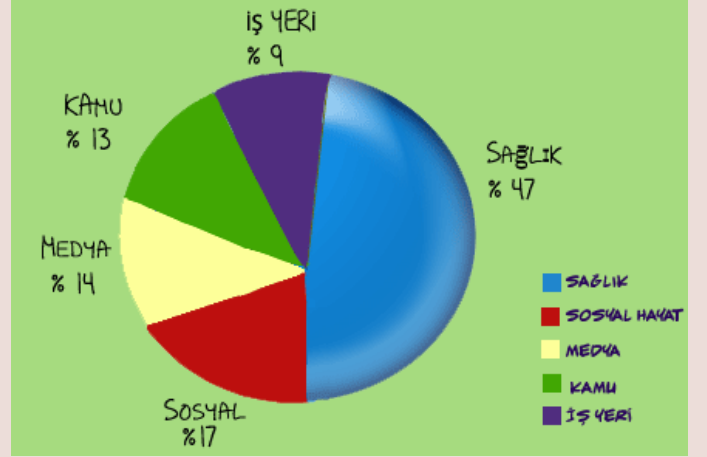
özgürlüğünü koruduğunu ifade etti. Eğitim ve Öğretim Yüksek Kurulu Başkanlığı'nın 9 Temmuz 1990 tarihli kararıyla, ilk ve orta öğretim okullarında İslam dini öğretimine yönelik okutulan Din Kültürü ve Ahlak Öğretimi dersinden İslam dinine mensup olmayanların muaf tutulduğunu belirten mahkeme heyeti, "Herhangi bir dine mensup olmayan kişilerin velisi oldukları çocuklarını da bu muafiyet kapsamında değerlendirilmesinin ilgili yasal düzenlemeler ve bu düzenlemelerin amacına uygun olacağı açıktır." görüşüne hükmetti. Habere <http://www.radikal.com.tr>'nin arşivinden ulaşılabilir.

• Guatemala Devlet Başkanı Alvaro Colom, 1960 ile 1996 arasında iç savaş sırasında ordu ve paramiliterlerin işlediği soykırım suçları için özür diledi. Haber için: <http://www.tumgazeteler.com/haberleri/guatemala-devlet-baskani-alvaro-colom/>

• Pozitif Yaşam Derneği Türkiye'de HIV Pozitiflerin Yaşadıkları Hak İhlalleri Raporu, HIV pozitif kişilere sağlık kurumlarında gerekli tıbbi özenin gösterilmediği, ve kendilerine yanlış ve eksik bilgilendirme yapıldığı ortaya koydu. Raporda, HIV pozitiflerin hak ihlaline uğradıkları diğer alanlar arasında sosyal çevre ve aile, iş yeri, medya ve yasalar da yer alıyor. Alanlarına ve sıklık sayılarına göre hak ihlalleri raporda şu şekilde gösterildi:

Haber için: <http://pozitifyasam.org/index.php?contentId=397>

• Cumartesi Anneleri, Cumartesi günleri saat 12:00'de gözaltında kaybedilen yakınlarının akibetini sormak ve failerin yargılanmasını talep etmek için Galatasaray Lisesi önünde yeniden oturma eylemi yapmaya başladı. Cumartesi Annelerinin oturma eylemleri, Emine Ocak'ın oğlu

Hasan Ocak'ın 21 Mart 1995'te gözaltına alınması ve 55 gün sonra işkenceyle öldürülmüş halde Kimsesizler Mezarlığı'nda bulunmasıyla başlamıştı. 1995'ten 1999'a kadar süren protestoların son yedi ayında güvenlik güçlerinin engellemeleri ve saldırılarıyla karşılaşmış ve anneler Cumartesi gecelerini gözaltında geçirmek zorunda kalmışlardı. Kimi kayıp yakınlarının başlattığı hukuki süreçte failer yargılanamamış, iç hukuk yolları tıkanıp da AİHM'e başvurulduğundaysa, Türkiye hakkında mahkumiyet kararları verilmişti. Güneydoğu'da Ergenekon soruşturması ile başlayan yeni iddialar ve bulunan mezarlarla Cumartesi Anneleri tekrar toplanmaya başladı.

• İngiltere'de yapılan bir araştırmada, kadınların bir yılda karşılığın ödenmeyen, 80 bin liralık ev işi yaptığı belirlendi. Bir sigorta şirketinin yaptığı araştırmaya göre, ev kadınları haftada 82 saat ev işi yaparken, dışarıda tam zamanlı çalışan bir kadın ev işlerine 55 saat ayırıyor. Sigorta şirketi, kadınların yaptığı ev işlerinin yıllık değerinin 2005'te yapılan benzeri bir araştırmadakine göre 8 bin sterlin (yaklaşık 20 bin lira) arttığını kaydetti. Yaptıkları işin bu yüksek değerine karşın, kadınların sadece yüzde 53'ünün hayat sigortasının bulunduğu belirtildi. Habere <http://www.radikal.com.tr>'nin arşivinden ulaşılabilir.

• İstanbul Sütluçe Kongre ve Kültür Merkezi'nde 16-22 Mart 2009 tarihleri arasında 5. Dünya Su Forumu gerçekleştirildi. Forumu, 29 bin 273 kişi katılım için başvurdu ama 23 bin 273 kişi kabul edildi. Oldukça tartışmalı geçen Forum süresince bazı katılımcılar suyun bir hak olduğunu dile getirirken, bazıları suyun ticarileştirilmeye çalışıldığını ifade etti. Aynı tarihlerde (20-22 Mart 2009), Dünya Su Forumu'na meşruluğu olmadığı iddiasıyla karşı çıkan Suyuma Dokunma Kampanyası çerçevesinde Alternatif Su Forumu düzenlendi. Halihazırda suyla ilgili konularda çalışan sosyal hareketlerce başlatılan kampanyanın İstanbul Bilgi Üniversitesi

Santralistanbul Kampüsü'nde yapılan etkinliğinde on dört seminer, on yedi atölye ve üç film gösterimi yapıldı.

http://alternatifforumu.org/index.php?option=com_frontpage&Itemid=1

• Cizre'nin Kuştepe köyünde Şırnak Barosu'nun da katıldığı kazıda bulunan yirmiyeye yakın kemik inceleme için Adli Tıp Kurumu'na gönderildi. Medya73.com'un haberine göre, Cizre'yle İdil ilçeleri arasındaki Tank Taburu'nun karşısındaki Kuştepe Köyü'nde 16 Mart günü yapılan kazıya Şırnak Baro Başkanı Nuşirevan Elçi, avukatlar ve savcı katıldı. Kazı, bazı haberlere göre bir ihbar üzerine, bazı haberlere göre eski PKK militanı bir itirafçının beyanları üzerine başlatıldı. Fırat Haber Ajansı'nın (ANF) köyden Batı illerine zorla göç ettirilen köylülere dayandırdığı haberine göre, köyün birçok noktasında toplu mezarlar var. Haberde, 90'lı yıllarda köyde yaşayan ve ardından köyü terk eden Molla Fethi Tanrıverdi'nin halen yıkık olan ve terk edilmiş evinin bodrumunun altında da insanların öldürüldükten sonra gömüldüğü bilgisi yer alıyor. Silopi'deki askeriyenin denetiminde olan BOTAŞ tesislerinde, ilçeye 15 kilometre uzaklıktaki eski Sinan lokantasındaki iki kuyuda yapılan kazılarda, biri kafatası parçası olan, toplam on yedi kemik bulundu. 9 Mart'ta başlayan ve 13 Mart'ı 14 Mart'a bağlayan gece yarısı sona eren kazılarda, bez ve giysi parçaları da bulunmuştu. Haber için: <http://bianet.org/bianet/insan-haklari/113182-cizredeki-kayip-kazisinda-da-20ye-yakin-kemik-bulundu>.

• LGBT Hakları Platformu (Lambdistanbul, İzmir Travesti ve Transseksüel İnisiyatifi, Kaos GL, İzmir Siyah Pembe Üçgen, MorEL Eskişehir, Pembe Hayat, Piramid Diyarbakır), İstanbul-LGBT Sivil Toplum Girişimi, Amargi Kadın Akademisi, Sosyalist Feminist Kolektif, EHP'li LGBTT'ler ve EHP'li Kadınlar'dan oluşan bir grup, transseksüel arkadaşları Ebru'nun evinde bıçaklanarak öldürülmesi üzerine, "Travesti ve transseksüel cinayetleri politik cinayetlerdir." sloganını tekrarladıkları bir basın açıklaması yaptı. Açıklamada nefret suçu tanımının yapılmaması, katillerin türlü ceza indirimleriyle adeta ödüllendirilmesi, lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüellerin haklarının anayasal güvence altına alınması talebini ciddiye almayan siyasi irade, bir transseksüeli öldürmeyi bu kadar kolaylaştıran heteroseksist ve transfobik sistem protesto edildi.

• Ankara Başsavcı Vekili İbrahim Özyurt, Demokratik Toplum Partisi (DTP) Eşbaşkanı Ahmet Türk'ün Meclis'te Kürtçe yaptığı konuşmayla ilgili takipsizlik kararı verdi. Türk, 24 Şubat'taki DTP grup toplantısında, Dünya Anadili Günü dolayısıyla Türkçe başladığı konuşmaya Kürtçe devam etmişti. Türk'ün Kürtçe konuşmasındaki ilk cümlelerinin ardından, canlı yayın yapan Meclis TV'nin yayını kesilmiş, sunucu "Anayasa ve Siyasi Partiler Kanunu gereğince Meclis kürsüsünde ve toplantılarında Türkçe'den başka dilde konuşma yapılamayacağı hükmü doğrultusunda yayını kesmek zorunda kaldık, seyircilerimizden özür diliyoruz." demişti. Haber için: <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/113849-mecliste-kurtce-konusmaya-takipsizlik>.

• Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, annesinin etnik kökeniyle ilgili gerçek dışı beyanlarda bulunarak, kamusal konumundan kaynaklanan, devlet adamlığı kimliğini kamuoyunda karaladığı gerekçesiyle açtığı manevi tazminat davasında, CHP İzmir Milletvekili Canan Aritman'dan 1 TL manevi tazminat kazandı. Aritman, TBMM'de gazetecilere 1915 olayları nedeniyle bir grup tarafından başlatılan özür dileme kampanyasını değerlendirdiği sırada, Cumhurbaşkanı Gül'ün kampanyayı desteklediğini iddia etmiş, konuşmasında "Gül, cumhurbaşkanı, yani Türk milletinin Cumhurbaşkanlığını yapсын, etnik kökeninin değil.", "Gül'ün anne tarafından etnik kökenini araştırın, görürsünüz." ifadelerine yer vermişti.

• Pek çok sanatçı, yazar ve bilim insanının da aralarında bulunduğu yüzlerce kişinin çağrısıyla, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde tutuklu bulunan çocukların aileleri, avukatları ve hak savunucuları bir araya gelerek çocukları için adalet talebinde bulundular. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde 5 Mart 2009'da düzenlenen basın toplantısında, terör suçlarıyla yargılanan 12 ile 18 yaş arasındaki çocukların serbest bırakılması istendi. İnsan hakları savunucularına göre, Türkiye'de yaklaşık 500 çocuk, sokak gösterilerine katıldıkları ve polise taş attıkları gerekçesiyle tutuklu. Basın toplantısında Çocuklar için Adalet Girişimi sözcüleri tarafından, çocukların Türkiye'nin de onaylamış olduğu BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne aykırı olarak yargılandıkları ve hapis yattıkları, haklarında istenen hapis cezalarının dünyada yaşadıkları günlerin iki katı olduğu

vurgulandı.

RAPORLAR, DERGİLER...

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından yürütülen Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nın özet raporu açıklandı. Raporda, kadınların en sık eşleri/birlikte oldukları kişiler tarafından şiddet gördükleri ortaya konuldu. Şiddet gören kadınların şiddete uğramış kadınlarla

karşılaştırıldığında; intiharı düşünme oranlarının üç, intihara teşebbüs oranlarının ise dört kat fazla olduğu, neredeyse yarısının görüşmeden önce yaşadıkları şiddeti hiç kimseye anlatmadıkları araştırmanın ortaya koyduğu bulgular arasında yer alıyor. Araştırmaya <http://www.ksgm.gov.tr> 'nin sayfasından ulaşılabilir.

• Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi koordinatörlüğünde yürütülen Eğitim Reformu Girişimi'nin Eğitimde Eşitlik Raporu açıklandı. Rapora göre, toplumun en zengin yüzde 20'lik kesiminin yaptığı eğitim harcamaları, en yoksul yüzde 20'lik kesimin eğitim harcamalarının 21 katından fazla. Yoksul

İNSAN HAKLARI GÜNDEMİ

öğrencilerin yarısı en basit problemleri bile çözemiyor. Rapora <http://su-erq.advancity.net> adresinden ulaşılabilir.

• Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı'nın (TESEV) Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1984–1999 yılları arasında yaşanan silahlı çatışmalar sırasında göç etmek zorunda kalan ve sayıları 950.000–1.200.000 arasında olan zorunlu göç mağdurlarına destek, hizmet ve yardım veren kişi ve kuruluşlara yol göstermek amacıyla hazırladığı kılavuz, Türkçe, Kürtçe ve İngilizce olarak yayımlandı. Kılavuza aşağıdaki adresten ulaşılabilir: http://www.tesev.org.tr/default.asp?PG=DMKMMMDTR&MMM00_ITEM_CODE=DEMK-S-KIL-TR

• Türkiye tarafından BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi için hazırlanan rapora karşılık bazı sivil toplum kuruluşları gölge raporlar hazırladı. Raporlara aşağıdaki adreslerden ulaşılabilir.

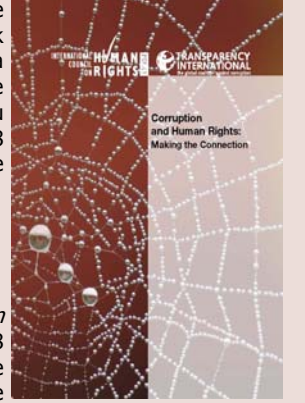
http://www2.ohchr.org/english/bodies/cerd/docs/ngos/ERRC_Turkey_CERD74.pdf

• Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi'nin 1991–1996 yılları arasında Türkçe olarak yayımladığı İnsan Hakları Merkezi Dergisi ve İngilizce-Fransızca yayımlanan *Revue des Droits de l'Homme/Human Rights Review* dergilerinin tüm sayıları taranarak elektronik ortamda yayımlandı. İnsan haklarına ilişkin çeşitli disiplinlerden yazıların tam metin olarak yer aldığı arşive ulaşmak için <http://ihm.politics.ankara.edu.tr/> adresinden "Dergiler" kısmına bakınız.

• İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) tarafından İnsan Haklarında Diyalog adlı iki aylık, bilimsel yazıları da içeren bir dergi çıkarılması kararlaştırıldı. Derginin temel amacı, hem insan hakları alanında doğrudan ya da dolaylı çalışan bireylerin, uzmanların, üniversitelerin ve sivil toplum örgütlerinin hem kendi aralarındaki iletişimi, paylaşımı, işbirliği ve dayanışmayı güçlendirmek hem de bu aktörlerin kamu idaresi ile iletişimini artırmak olarak belirlendi. Derginin aynı zamanda Türkiye'de ve dünyada insan haklarından yana yaşanan teorik ve pratik gelişmeleri izlemek bakımından örgütleri besleyen bir yayın olması öngörülmekte.

• LGBTT Hakları Platformu 2008 Raporu'nu açıkladı. Raporda, LGBTT bireylerinin son bir yıl içinde zor ve üzücü olaylarla karşılaştıkları, 2008

yılının nefret cinayetleri, işkence, taciz, intihar, para cezaları, çeteler, ev mühürlemeleri, yargısal süreçte homofobi ve LGBTT bireylere ve örgütlere yönelik örgütlenme hakkına yönelik ihallerle dolu bir yıl olduğu ifade edildi. 2008 Raporu, Kaos GL ve Lambdaistanbul derneklerinden temin edilebilir.

• *International Council on Human Rights Policy*, 1998 yılında Cenevre'de kurulan, İsviçre kanunlarına tabi bir sivil toplum kuruluşu olarak çalışmakta. Güncel insan hakları konularında yaptığı çalışmaların sonucunda yolsuzluk ve insan hakları arasındaki ilişkiyi araştıran kurumun raporuna şu adresten erişilebilir: www.ichrp.org/

• Avrupa Konseyi İnsan Hakları Yüksek Komiseri Thomas Hammarberg'in Yunanistan ziyaretine ilişkin rapor açıklandı. Raporda, mütakabilyet ilkesi çerçevesinde Müslüman azınlık bakımından Lozan'a ilişkin değerlendirmeler de bulunuyor. Rapora <http://www.coe.int> adresinden ulaşılabilir.

ETKİNLİK TAKVİMİ

İNSAN HAKLARI TAKVİMİ

1 Mayıs	Uluslararası İşçi Günü
3 Mayıs	Dünya Basın Özgürlüğü Günü
5 Haziran	Dünya Çevre Günü
12 Haziran	Uluslararası Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü
20 Haziran	Dünya Mülteciler Günü
Temmuz 11	Dünya Nüfus Günü
Ağustos 6	Hiroşima Günü (Hiroşima Kurbanlarını Anma Günü)
Ağustos 7	Transgender Uluslararası Haklar ve Eğitim Günü
Ağustos 12	Uluslararası Gençler Günü

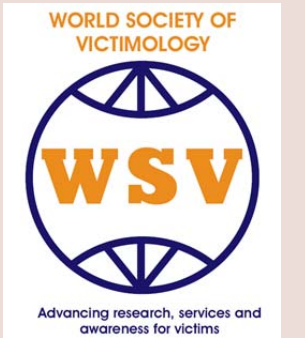
BİLİMSEL TOPLANTILAR VE KONFERANSLAR

• 13-16 Ekim 2009 tarihlerinde İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi tarafından "Uluslararası Çokdisipliner Kadın Kongresi" (*International Multidisciplinary Women's Congress*) düzenlenecektir. Kongrenin ana teması "Değişim ve Güçlenme" olarak belirlenmiştir ve bu çerçevede kadının toplumdaki yeri ve hukuki varlığı, kadınlara ilişkin algı ve kurgular tartışılacak konular arasındadır. Konferansta sunum yapmak veya sadece katılmak isteyenler, Kongre'nin web sitesinden kayıt hakkında bilgi alabilirler: www.imwc2009.org/tr/index.php.

• 10-12 Temmuz 2009 tarihlerinde Oxford Mansfield Colledge'de "8. Çevresel Adalet ve Küresel Vatandaşlık Konferansı" (*Environmental Justice and Global Citizenship Conference*) düzenlenecektir. Konferansta özellikle çevre etiği, sürdürülebilirliği ve eğitim konuları tartışılacaktır. Çevre tartışmalarında güç ve eşitlik meselelerini ve modern çevre etiğinin geliştirilmesinde eğitimin rolünü irdeleyen makale ve sunumlarla öncelik verilecektir. Makale sunmak ve Konferans'a katılmak isteyenler, kayıt bilgilerine Konferans'ın web sitesinden erişebilirler: www.interdisciplinary.net/critical-issues/ethos/environmental-justice-and-global-citizenship/call-for-papers/.

• 23-28 Ağustos 2009 tarihlerinde, Japonya Mito'da bulunan Tokiwa Üniversitesi'nde Dünya Viktimoloji Derneği'nin (*The World Society of Victimology*) düzenlediği "13. Uluslararası Viktimoloji Sempozyumu" gerçekleştirilecektir. Bir hafta boyunca sürecek Sempozyum'un teması "Viktimoloji ve İnsan Güvenliği" olarak belirlenmiştir. Davetli konuşmacılar arasında Prof. Rianne Monique Letschert (Tilburg Üniversitesi, Uluslararası Viktimoloji Enstitüsü Araştırmalar Müdürü), Prof. Nils Christis (Oslo Üniversitesi, Hukuk Fakültesi), Prof. Dean G. Kilpatrick (South Carolina Tıp, Ulusal Suç Mağdurları Araştırma ve Tedavi Merkezi) da yer almaktadır. BM Mağdurlar Antlaşması Taslağı, insan ticareti mağdurları ve sınır ötesi mağduriyet, felaketler mağduriyeti, ulusal adalet mekanizmalarında mağdur hizmetleri tartışılacak konular arasında yer almaktadır. Sunum teklifleri 20 Haziran'a kadar kabul edilmektedir. Kayıt şartları ve diğer detaylar hakkında bilgi için Konferans'ın web sitesine bakınız: www.isv2009.com/index.html

• 6-8 Kasım 2009 tarihlerinde Salzburg Avusturya'da "5. Küresel Çoğulculuk, İçerme ve Vatandaşlık Konferansı" (*Global Conference on Pluralism, Inclusion and Citizenship*) düzenlenecektir. Bu konferans çoğulculuk alanında yeni gelişimleri ve bunların sonuçlarını araştıran disiplinlerarası bir proje çerçevesinde düzenlenmektedir. Konferansta göçün yeni biçimleri, küresel insan hareketlerinin dinamiği, sosyal

ETKİNLİK TAKVİMİ

kabullenme ve tanımlama disiplinler ötesi bir diyalog çerçevesinde tartışılacaktır. Bu konularda makale sunumları teşvik edilmektedir. Konferans'a ilişkin bilgiler için www.inter-disciplinary.net/at-the-interface/diversity-recognition/pluralism-inclusion-and-citizenship/call-for-papers/ sitesine bakabilirsiniz.

DİĞER TOPLANTILAR

• Dünya Sivil Toplum Örgütleri Derneği (*World Association of Non-Governmental Organizations, WANGO*), 10-13 Aralık 2009 tarihlerinde Manila, Filipinler'de "2009 Dünya STKlar Kongresi"ni (*2009 World Congress of NGOs*) düzenlemektedir. Kongre'nin teması "İnsan Onurunun Vurgulanması: STKların Rolü" (*Affirming Human Dignity: The Role of NGOs*) olarak belirlenmiştir. Kongre'ye 70'den fazla ülkeden gelecek STK temsilcilerinin yanı sıra, çok sayıda uluslararası ve devletlerarası kurumun temsilcilerin katılımı da beklenmektedir. Çeşitli çalıştay, panel, sunum ve yuvarlak masa çalışmalarını düzenlenecektir. Erken başvuru yaparlarsa STK temsilcilerin çalışmalarını anlatan kısa sunumlar yapmaları da mümkün olacaktır. Katılım ve başvuru koşulları ve Kongre'ye ilişkin diğer bilgiler için web sitesine bakınız: www.wango.org/congress/overview.aspx.

• Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (*Organisation for Cooperation and Security in Europe*) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu (*Office for Democratic Institutions and Human Rights*), her yıl üç farklı konuda Ek İnsani Boyut Toplantısı düzenlemektedir. Ek Toplantılar üye devletlerin, uluslararası kurumların ve STK temsilcilerinin katılımına açıktır. Bu yıl gerçekleştirilecek toplantılardan, 9-10 Temmuz 2009 tarihlerinde Viyana'da gerçekleştirilecek olan toplantının konusu "Din ve İnanç Özgürlüğü", 5-6 Kasım 2009 tarihlerinde gene Viyana'da gerçekleştirilecek toplantının konusu ise "Cinsiyet Eşitliği" olarak belirlenmiştir. Katılım için bağlantılar <http://meetings.odhr.pl/> adresinden yapılabilir.

• İrlanda Maynooth'da bulunan İrlanda Ulusal Üniversitesi (*National University of Ireland*) 31 Ağustos - 4 Eylül 2009 tarihleri arasında "Adalet Sektörü Reformu: İnsan Hakları Temelli Yaklaşımlarının Uygulanması" adlı bir eğitim düzenlemektedir. Eğitim, bu alanda geçerli olan prensip ve politikalar, adalet aktörleri arasındaki ilişkiler, insan hakları temelli ihtiyaç değerlendirilmesi ve denetimi konularına ilişkin bilgi ve becerilere odaklanacaktır. Hem ulusal hem uluslararası mekanizmlardan çeşitli vaka çalışmaları kullanılacağı interaktif eğitim yöntemi uygulanacaktır. Başvuru için son tarih 17 Temmuz 2009 olarak belirlenmiştir. Eğitimlerin konuları ve kayıtlara ilişkin diğer bilgilere www.ihrnetwork.org/justice-sector-reform_202.htm sayfasından erişilebilir.

• Venedik'te bulunan Avrupa Üniversiteler Arası İnsan Hakları ve Demokratikleşme Merkezi (*European Inter University Center for Human Rights and Democratisation*), 27 Ağustos-16 Eylül 2009 tarihleri arasında "Sinema ve İnsan Hakları" yaz okulu

düzenlemektedir. Bu yıl beşincisi düzenlenen yaz okulunun temel amacı, insan hakları ve sinema alanlarında çalışanları tarafından "Film, insan hakları bilincini artırma aracı olarak nasıl kullanılabilir?" sorusunun irdelenmesidir. Yaz okulu, Venedik Film Festivali'ne paralel olarak yürümektedir, Festival'de gösterilen insan hakları konulu filmler katılımcılar tarafından izlenecek ve katılımcıların yapımcılarla tartışma imkânları olacaktır. Yaz okuluna ilişkin daha detaylı bilgi edinmek için, www.cinemahumanrights.org/ sayfasına bakınız.

• İnsan Hakları Eğitimi Ortakları (*Human Rights Education Associates - HREA*), 2009 ve 2010'da bir dizi uzaktan eğitim programı yürütmeyi planlamaktadır. Bu eğitimler, insan hakları savunucularına, eğitimcilerine, uluslar ve devletlerarası kurum çalışanlarına ve insan hakları konusunda çalışan diğer kişilere yönelik olacaktır. 2009'da düzenlenecek eğitimler 14 Eylül-24 Kasım 2009 tarihlerinde, 2010 eğitimleri ise 1 Şubat-20 Nisan 2009 tarihlerinde gerçekleştirilecektir. Eğitimlerin konuları ve kayıtlara ilişkin diğer bilgilere www.hrea.org/index.php?base_id=274 sayfasından erişilebilir.

International Human Rights Academy 2009

• Güney Afrika'da Capte Town'da bulunan, Western Cape Üniversitesi bu yıl 17-31 Ekim 2009 tarihlerinde gerçekleştirilecek "7. Uluslararası İnsan Hakları Akademisi"ne (*2009 International Human Rights Academy*) evsahipliği yapacaktır. Uluslararası İnsan Hakları Akademisi, bir çok kurum ortaklığıyla gerçekleştirilmektedir, bu kurumlar: Ghent Üniversitesi (Belçika), Utrecht Üniversitesi (Hollanda), Western Cape Üniversitesi (Güney Afrika), Amerikan Üniversitesi (ABD), Pretoria Üniversitesi (Güney Afrika), Free Üniversitesi Brüksel (Belçika). Katılımcılar farklı alanlardan olabilirler (akademisyen, hakim, avukat ve diğer hukukçular, yüksek lisans öğrencileri, STK temsilcileri veya uluslararası örgütlerde çalışanlar) fakat insan hakları konusunda önceden eğitim almış olmaları gerekmektedir. Akademisi'nin bu yılki odak konuları karşılatılmalı insan hakları ve insancıl hukuk ve özellikle de bunların uygulanması olarak belirlenmiştir. Daha detaylı bilgiye www.law.uu.nl/ihra/index.html sayfasından erişilebilir.

YARIŞMALAR

• İnsan Hakları Kompozisyon Ödülü (*The Human Rights Essay Award*), yıllık olarak Amerikan Üniversitesi İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk Akademisi (*American University Academy on Human Rights and Humanitarian Law*) tarafından verilmektedir. Yarışmanın amacı, uluslararası insan hakları alanında bilimsel çalışmaların yapılmasını teşvik etmektir. 2010 yarışma konusu "İfade Özgürlüğü Hakkı ve Uluslararası İnsan Hakları Hukuku" olarak belirlenmiştir. Makaleler İngilizce veya İspanyolca olarak verilebilir. Bir ödül İngilizce yazılan en iyi makaleye, bir ödül ise İspanyolca yazılan en iyi makaleye verilecektir. En iyi makalelerin yazarları Akademi tarafından düzenlenen İnsan Hakları Uzmanlaşma Programı için tam burs kazanacaklardır. Katılım koşullarına ilişkin detaylara www.wcl.american.edu/humright/hracademy/haward.cfm sayfasından erişilebilir. Başvuru için son tarih 1 Şubat 2010'dur.

MERÇEK

Birleşmiş Milletler Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, Türkiye ile ilgili nihai gözlemlerini yayınladı

Ulaş KARAN ve Burcu YEŞİLADALI

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına Dair Uluslararası Sözleşme (bundan sonra Sözleşme olarak anılacaktır) kapsamında oluşturulmuş olan Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi (bundan sonra Komite olarak anılacaktır) Türkiye'nin sunmuş olduğu ilk rapor olan birleştirilmiş üçüncü rapor ile ilgili nihai gözlemlerini yayınladı.

Birleşmiş Milletler tarafından insan hakları alanında oluşturulan ilk uluslararası sözleşme olan, 21 Aralık 1965 tarihinde kabul edilen ve 4 Ocak 1969 yılında yürürlüğe giren Sözleşme'nin amacı önsözünde "... Irklar arasında anlayış ortamını desteklemek ve her türlü ırkçı dışlamadan ve ırk

ayrımcılığının arınmış bir uluslararası toplum inşa etmek amacıyla, ırk ayrımcılığının her şekli ve oluşumunu süratle ortadan kaldırmak için gerekli tüm önlemleri almak, tüm ırkçı öğretileri ve uygulamaları önlemek ve bunlar ile mücadele etmek ..." olarak ifade edilmiştir.

Sözleşme'nin 1. maddesi ırk ayrımcılığını, "siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel veya kamusal yaşamın her hangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin eşit ölçüde tanınmasını, kullanılmasını veya bunlardan yararlanılmasını kaldırma veya zayıflatma amacına sahip olan veya bu sonuçları doğuran ırk, renk, soy,

ulusal veya etnik kökene dayanarak herhangi bir ayırma, dışlama, kısıtlama veya ayrıcalık tanıma" olarak tanımlanmaktadır. Belirli bir ırkın veya etnik grubun veya bireylerin, insan haklarından ve temel özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını sağlamak için bu amaç gerçekleştirildikten sonra son verilecek özel tedbirlerin alınması ise ırk ayrımcılığı olarak tanımlanmamaktadır.

Sözleşme'nin 2. maddesi, ırk ayrımcılığının tasfiye edilmesi için alınacak tedbirleri; 3. maddesi ırk ayrımcılığı ve *apartheid* politikalarının yasaklanmasını; 4. maddesi ırkçı propaganda ve faaliyetlerin yasaklanmasını; 5. maddesi ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılması için tanınması gereken hakları ve 6. maddesi etkili bir hukuk yoluna başvuru hakkını düzenlemektedir.

Sözleşme'nin 8. maddesi ile, Taraf Devletler tarafından Sözleşme'nin uygulanmasını denetlemek üzere, bağımsız uzmanlardan oluşan bir Komite kurulmuştur. Komite, Sözleşme'de yer alan haklarla ilgili genel yorum yayınlama, bireysel başvuruları ve devlet başvurularını inceleme yetkisine sahiptir.

Sözleşme'ye Taraf Devletler, Sözleşme hükümlerinin uygulanmasını sağlamaya ilişkin aldıkları yasal, yargısal, idari ve diğer bütün tedbirleri bildiren bir rapor, ilgili devletler bakımından Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden sonra bir yıl içinde ve bundan sonra her iki yılda bir ve Komite talep ettiği her zaman Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'ne sunmayı taahhüt etmektedir. Komite, Taraf Devletlerden alınan raporlara ve bilgilere dayanarak önerilerini ve genel nitelikteki tavsiyelerini bildirmektedir. Taraf Devletlerce Komite'ye sunulan raporlar, Komite tarafından değerlendirilmekte ve Komite, Sözleşme'ye uyuma ilişkin görüşlerini "Nihai Gözlemler" başlığı altında yayınlamaktadır.

Komite'nin bireysel başvuru olarak da anılan, şikâyet başvurusu alma ve inceleme yetkisini tanıyan devletler, egemenlikleri altında bulunan bireyler tarafından Komite'ye şikâyet edilebilirler. Bu tanıma beyanında bulunan Taraf Devlet, kendi ulusal hukuk düzeni içinde, bu Sözleşme'de güvence altına alınan hakların ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu iddia eden ve iç hukuktaki bütün başvuru yollarını tüketmiş bulunan bireylerin ve birey gruplarının yaptıkları başvuruları almak ve incelemekle yetkili olan bir kuruluş kurabilir veya bir kuruluşuna bu yetkiyi verebilir. Bu kuruluşta yapılan başvurudan tatmin edici bir sonuç alınamazsa, altı ay içinde Komite'ye bildirimde bulunulabilir. Komite, başvuruyu şikâyet edilen devlete gönderir. Devlet, altı ay içinde Komite'ye bilgi verir. Komite, görüşünü ilgili devlete ve başvurucuya gönderir. Türkiye, Komite'nin bireysel başvuruları inceleme yetkisini tanımamıştır. Komite'nin şikâyet başvurularını ele alma ve inceleme yetkisini tanıyan bir Taraf Devlet, her zaman, devlet başvurusu olarak da anılan, Taraf Devletlerden birinin bir diğer Taraf Devlet aleyhine bu Sözleşme ile üstlendiği yükümlülüklerini yerine getirmediği biçimindeki iddiaları kapsayan şikâyetleri de Komite'ye gönderebilir.

Türkiye, Sözleşme'yi 13 Ekim 1972 tarihinde imzalamış ve 16 Ekim 2002 tarihinde onaylamıştır. Türkiye, Sözleşme gereğince sunması gereken ilk, ikinci ve üçüncü raporunu tek rapor halinde 2007 yılında Komite'ye sunmuştur. Komite, Türkiye'nin üçüncü raporunu değerlendirirken görüleceği konular hakkında Türkiye'ye bazı sorular ilemiştir. Türkiye'nin verdiği cevaplar arasında, Türkiye tarafından Sözleşme ile uyum çerçevesinde değerlendirilebilecek olan ve Ekim 2007-Mayıs 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilen bazı eğitimler belirtilirken İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından İsviçre Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı'nın (SIDA) desteği ile yürütülen "Türkiye'de Kadınların İnsan Haklarına

sında öne çıkan konular olarak şunlar sayılabilir:

- Etnik veya konuşulan diller temelli resmi verilerin bulunmaması, bu sebeple farklı grupların ihtiyaçlarının tespitinin mümkün olmaması, bu grupların TBMM'de, diğer seçilmiş organlarda ve kamu görevlerinde ne derece temsil edildiklerine dair bilginin bulunmaması,
- İç hukukta ırk ayrımcılığının tanımını içeren bir yasal düzenlemenin mevcut olmaması,
- Sözleşme'nin sadece Lozan Barış Andlaşması kapsamında azınlıklar olarak tanımlanan Ermeni, Rum ve Yahudi topluluklara uygulandığı ve diğer grupların Sözleşme'nin 5. maddesinde belirtilen hak ve özgürlüklerden yararlanma bakımından fiili ayrımcılıkla karşı karşıya olabilecekleri,

- Romanlara, Kürtlere ve gayrimüslim azınlıklara mensup kişilere yönelik saldırı ve tehditler içeren düşmanca tavırın sürdüğü ve genel olarak kamunun eğitimine, bu tür davranışları önlemeye ve bunlarla mücadele etmeye yönelik adımlar atılması gerektiği,

- Sözleşme'nin 4. maddesinin doğrudan doğruya uygulanabilir olması için özel yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği,

- Türkiye'nin 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair Sözleşme ve 1967 tarihli Protokol'e koyduğu ve Avrupa

dışındaki devletlerden gelen mültecilere sunulan korumayı azaltan ve onları ayrımcılığa maruz bırakabilecek olan coğrafi çekinceyi kaldırmaması,

- Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde yapılan değişikliğe karşın yeni maddenin Sözleşme'de yer alan haklarını savunan kimselere karşı uygulanması olasılığının mevcudiyeti,

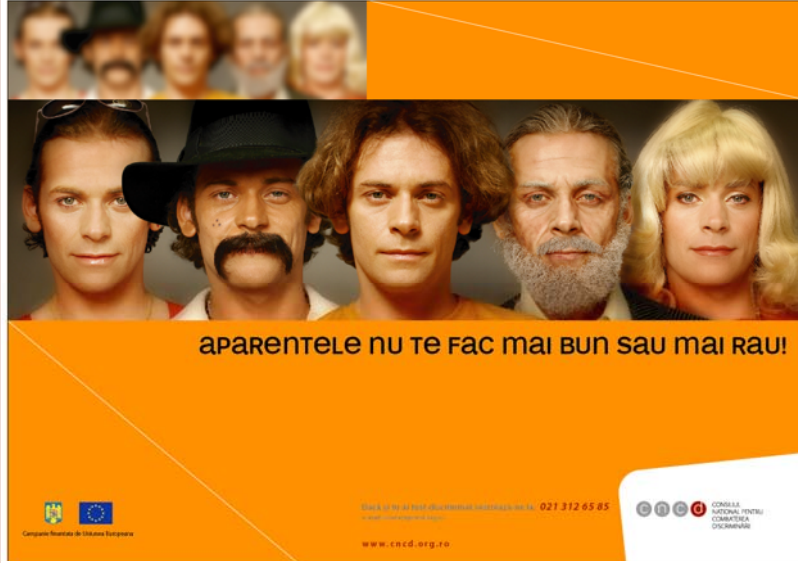
- Münferit bazı düzenlemelerin varlığına karşın, Sözleşme'nin 5. maddesi ile koruma altına alınan tüm hakları kapsayan ayrıntılı bir ayrımcılık karşıtı mevzuatın olmaması,

- Heybeliada'daki Rum Ortodoks Ruhban Okulunun açılmasının, el konulmuş mülklerin iadesinin ve bu bağlamda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ilgili tüm kararlarının gecikmeksizin uygulanmasının gerektiği,

- Roman kökenli bireylerin özellikle eğitim, çalışma ve barınma alanlarında maruz kaldığı ayrımcılığın engellenmesi gerektiği,

- Mevzuatta yapılacak diğer değişikliklerle, Türkiye'de konuşulan geleneksel dillerin yaygın eğitim-öğretim sistemi kapsamında öğretilmesi olanağının sağlanmasının gerektiği,

- Ayrımcılık vakalarında hukuki başvuru yollarının mevcudiyetine karşın bu yollara baş-

Romanya Ayrımcılıkla Mücadele Ulusal Konseyi tarafından yürütülmüş olan bir kampanyadan: "Görünüştünüz sizi daha iyi ya da daha kötü bir insan yapmaz!"
www.cncd.org.ro

Saygının Güçlendirilmesi" konulu aile hâkimlerine yönelik seminerlere ve MATRA'nın desteği ile gerçekleştirilen ve İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, Hollanda İnsan Hakları Enstitüsü, Utrecht Üniversitesi ve Türkiye Adalet Akademisi'nin birlikte yürüttüğü hâkim ve savcı adaylarına yönelik insan hakları eğitimlerine de yer verilmiştir.

Türkiye'nin sunmuş olduğu birleştirilmiş rapor, Komite tarafından 16 Şubat-6 Mart 2009 tarihleri arasında gerçekleştirilen 74. Oturum'da değerlendirilmiştir. Komite, olumlu yöner konusunda bir değerlendirmede bulunduktan sonra, kaygı duyduğu konular ve tavsiyeler üzerinde durmuştur.

Komite, Anayasa değişikliği, Medeni Kanun, Ceza Kanunu ve Dernekler Kanunu'ndaki yasal düzenlemelerin mevcudiyeti, hâkimler ve savcılar ile diğer kamu görevlilerine yönelik olarak gerçekleştirilen çok sayıda eğitim çalışması, Birleşmiş Milletler Medeniyetler İttifakı Girişimi'ne verilen destek ve aktif katılım, yerinden edilmiş kişilerin köye dönüşleri ile ilgili olarak yürütülen çalışmalar ve Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'ye taraf olunmasını olumlu olarak karşıladığını ifade etmiştir. Ancak, Komite'nin Sözleşme'nin gereklerinin yerine getirilmesi bakımından birçok eksiklik tespit ettiği de belirtilmelidir. Komite, uyumsuzluk tespit ettiği konularda, bu uyumsuzluğun giderilmesi için yapılması gerekenlerle ilgili çeşitli tavsiyelerde de bulunmuştur. Bunlar ara-

verulmemesinin nedenlerinin tespit edilmesinin gerektiği,

- Hâkimlerin, savcılarının, avukatların ve polis memurlarının Sözleşme'nin içeriği ve önemi hakkında daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamak için ulusal düzeyde bu kişilerin eğitimine yönelik çabaların artırılması gerektiği,
- Nefret suçları bağlamında ceza kanunlarında ırkçı saikle işlenen suçlar için cezayı ağırlaştırıcı nedenlerin öngörülmesi gerektiği,
- Diğerleri yanında, Sözleşme'de güvence altına alınan hakların da uygulanmasını izleyecek bir ulusal insan hakları kurumunun oluşturulması gerekliliği,
- Bir sonraki dönemsel raporunun hazırlık sürecinde, insan haklarının korunması ve özellikle ırk ayrımcılığı alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarına mümkün olduğunca danışılması gerektiği.

Birleşmiş Milletler çatısı altında hazırlanan ve uygulanmasının denetlenmesi için bir komite kurulmuş olan insan hakları sözleşmeleri bakımından, taraf devletlerin söz konusu komitelere dönemsel rapor sunma yükümlülükleri söz konusudur. Öte yandan sivil toplum kuruluşları da sözleşmelerin uygulanmasını denetleyen komitelere "gölge rapor"lar sunabilmektedir. Bu raporlarda, taraf devletlerce sunulmuş resmi ülke raporlarındaki yanlışlıklar, eksiklikler veya atlanmış unsurlara yer verilmektedir. Gölge raporlar ilgili komitede görev yapan bağımsız uzmanlar için taraf devletlerin uluslararası insan hakları sözleşmelerinin hükümlerini uygulayıp uygulamadığına yönelik değerlendirme sürecinde yol gösterici olabilmektedir. Aslında taraf devlet raporlarının nasıl hazırlanması gerektiğine ilişkin olarak sözleşmelerin uygulanmasını izleyen komiteler tarafından hazırlanan yönergeler, taraf devletlerin rapor hazırlama aşamasına sivil topluma mensup grupların katılımını sağlamalarını ve sivil topluma danışma sürecini öngörmektedir. Ancak, başka birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de bu süreç her zaman işletilmemekte, işletildiği hallerde ise yeterli şeffaflık ve katılım söz konusu olmayabilmektedir. Özetle, gölge raporlar taraf devletlerin yerine getirmek durumunda oldukları insan hakları yükümlülükleri konusundaki nesnel durumu ortaya koyan, ilgili Birleşmiş Milletler komitelerinin inceleme ve değerlendirme sürecini kolaylaştıran ve bu rapor kapsamına giren konularda kamuoyunu bilgilendiren alternatif bir yol sun-

maktadır.

Birleşmiş Milletler insan hakları sözleşmelerinin uygulanmasını denetleyen diğer komiteler gibi, Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne de, Sözleşme'ye Taraf Devletlerin sunduğu resmi raporların yanında sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanmış olan "gölge raporlar" sunulabilmektedir. Sunulan gölge raporların niteliği ve niceliği ülkeden ülkeye değişmektedir. Örneğin Sözleşme kapsamında ABD için sivil toplum kuruluşları tarafından 19 ayrı gölge rapor hazırlanmıştır ve bunlardan biri 293 kuruluşun oluştuğu ABD İnsan Hakları Ağı'nın (*US Human Rights Network*) hazırladığı gölge rapordur. Komite'ye sunulmak üzere Almanya için kaleme alınan gölge rapor ise 50 farklı sivil toplum örgütünün bir araya gelmesi ile oluşmuş olan İnsan Hakları Forumu (*Forum Menschenrechte*) tarafından hazırlanmıştır. Türkiye ile aynı oturumda raporu değerlendiren Bulgaristan için ise iki rapor hazırlanmıştır. Her iki rapor da ülkede yaşayan Romanların/Çingenelerin durumunu ön plana çıkarmaktadır.

Türkiye için ise üç gölge rapor hazırlanmıştır. Bunlardan ilki Avrupa Roman Hakları Merkezi (*European Roma Rights Centre, ERRC*) ve Edirne Roman Derneği (EDROM) tarafından hazırlanmış olan rapordur. Raporda Sözleşme'nin 2, 5 ve 6. maddelerinden yola çıkılarak yorumlar yapılmaktadır. Türkiye'de ayrımcılık yasağının yasal çerçevesi, Romanlara/Çingenelere yönelik gerçekleşen şiddet eylemleri, Romanların/Çingenelerin yerleşim bölgelerinde gerçekleşen yerinden edilme ve zorla tahliyeler, barınma hakkına erişimde yaşanan ayrımcılık, Romanların/Çingenelerin eğitim alanında karşılaştığı ayrımcı muameleler, Roman/Çingene çocukların eğitim süreçlerinden dışlanması, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan ayrımcılık ve ayrımcı fiillere karşı etkili koruma ve çareler ele alınan sorun alanları arasındadır. ERRC ve EDROM tarafından sunulan tavsiyeler arasında ulusal ölçekte hazırlanacak ayrımcılık yasağı yasasının kabulü, Türk Ceza Kanunu'nda ırkçı motif taşıyan suçların cezasını ağırlaştırıcı sebep olması yönünde değişiklik yapılması, Romanların/Çingenelerin adaletle ne derecede erişebileceğinin izlenmesi, kolluk kuvvetleri tarafından Romanlara/Çingenelere karşı uygulanan şiddet ve kötü muamelelerin tarafsız ve hızlı bir biçimde araştırılması ve bu tür suçların faillerinin aleyhine dava açılması yer almaktadır.

İkinci gölge rapor ise İngiltere merkezli olarak kurulmuş Kürt İnsan Hakları Projesi (*Kurdish Human Rights Project, KHRP*) tarafından hazırlanmıştır. Sözleşme'nin 2, 4, 5 ve 6. maddelerine

atf yapılarak hazırlanan raporda Türk Hükümeti'ne yönelik sunulan tavsiyelerden bazıları şöyledir: Sözleşme'de yer alan hak ve yükümlülüklerin uygulanmasını izleyen bir ulusal organın kurulması, Anayasa'da tüm etnik grupların, farklı din veya inanca sahip ya da farklı anadili olan grupların azınlık olarak tanınması yönünde değişiklik yapılması, azınlıkların haklarının iç hukuk vasıtasıyla korunması, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda yer alan ve Kürtleri orantısız olarak etkileyen hükümlerin değiştirilmesi, yapılacak değişiklik sonucunda gerçekleştirilen uygulamanın izlenmesi, adalet ve diğer idari kamu hizmetlerinde Kürtçe-Türkçe çeviri hizmetlerinin sunulması, radyo/televizyon yayınlarında azınlık dillerinin kullanılması önündeki kısıtlamaların kaldırılması, Anayasa'nın 42. maddesinin değiştirilerek azınlıklara ana dilde eğitim sunulması, siyasi alanda Türkçe dışındaki dillerin kullanımını önündeki kısıtlamaların kaldırılması ve Türkiye'nin azınlık haklarını koruma altına alan tüm uluslararası sözleşmeleri çekince koymadan onaylaması.

Komite'ye sunulan üçüncü gölge rapor ise Uluslararası Azınlık Hakları Grubu (*Minority Rights Group International*) tarafından hazırlanmıştır. Raporda Sözleşme'nin 1, 2, 4, 5, 6, 7 ve 14. maddelerine atf yapılarak sorun alanları tespit edilmiş ve ilgili Sözleşme maddelerine yönelik tavsiyelerde bulunulmuştur. Tespit edilen sorunlar arasında şunlar yer almaktadır: Irkçılık ve ırk ayrımcılığı kavramlarının Türk mevzuatında tanımlanmamış olması, ırk ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına yönelik bir devlet politikasının olmaması, diğer yandan ayrımcı yasaların ve yönetmeliklerin hala yürürlükte olması ve bununla ilgili olarak kamu kurumları ve görevlilerinin ayrımcı uygulamalarının sürmesi, Türkiye'de ırkçılık yükselişe geçerken ulusal mevzuatın ırkçı propaganda ve şiddeti yeterli derecede yasaklamıyor olması, mağdurların zararlarını tazmin ve telafi edebilecek mekanizmaların yeterli olmaması ve son olarak ırk ayrımcılığına yol açan önyargıların yok edilmesine yönelik olarak eğitim ve kültür alanında yeterli önlemlerin alınmamış olması.

Gayri resmi raporlar olarak değerlendirilen gölge raporlar devletlerin uluslararası sözleşmelere taraf olmalarından kaynaklanan raporlama yükümlülüklerini tamamlayıcı niteliktedir. Diğer taraftan raporları kabul eden ilgili BM komitesi de devletler tarafından alınan bilgi dışında farklı kaynaklardan bilgi ve görüş almakta böylece konuyla ilgili tüm verileri genel bir çerçevede değerlendirebilme şansına sahip olmaktadır.

MERCEK

ENGELSİZ BİR MÜCADELE ...

Dr. İdil Işıl GÜL

5 Mayıs 2009 tarihi, Türkiye'de engelliler bakımından bir milat niteliğinde. Zira, ilk defa bu tarihte, Türkiye'de bir mahkeme, bir kişinin engelli olması nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığı yönünde karar tesis etti.

Bilindiği üzere, 2004 yılında kabul edilen Türk Ceza Kanunu'nun doldurduğu boşluklardan biri, ayrımcılık yasağına ilişkindir. Ayrımcılık, 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi ile ilk defa suç olarak düzenlenmiştir. Her ne kadar ceza kanunlarında her zaman ayrımcılıkla doğrudan veya dolaylı olarak bağlantılı başka suçlar düzenlenmişse de (örneğin eski Türk Ceza Kanunu'nun 312. ve yeni Türk Ceza Kanunu'nun 216. maddeleri), münhasıran ayrımcılığı yasaklayan ilk cezai düzenleme, yeni Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesidir.

Ayrımcılık yasağının Türk Ceza Kanunu'na dahil

edilmesi önemli bir adım olarak nitelendirilebilirse de, söz konusu 122. maddeyi birçok yönden eleştirmek mümkündür. Örneğin maddeye göre kişiler arasında sadece maddede açıkça sayılan sebeplerle değil, "benzeri sebeplerle" de ayrımcılık yapmak suçtur. Oysa kanunilik ilkesi ceza hukukunun en temel ilkelerinden biridir ve "benzeri sebeplerle" ifadesi, bu ilkenin gerekleriyle bağdaşmamaktadır. Yine, maddenin kapsamının yetersiz olduğu ve ayrımcılığın en yaygın şekilde görüldüğü alanların kapsam dışında kaldığı da söylenebilir. Örneğin, kira ilişkilerinin kurulması aşaması, madde kapsamı dışındadır. Yine, taşınır veya taşınmaz malların satılması veya devri ile

ilgili olarak, sadece 3. kişilerin fiilleri düzenlenmiş, satım veya devir ilişkisinin tarafları bakımından, ayrımcılık bir suç olarak düzenlenmemiştir. Türk Ceza Kanunu'nun ayrımcılığı yasaklayan 122. maddesinin eleştirilebilecek bir başka yönü ise, yasaklanan bazı fiillerin kapsamının anlaşılmasının son derece zor, hatta imkansız olmasıdır. Örneğin, madde ayrımcılık yaparak "besin maddesi vermemeyi" ve "kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engellemeyi" suç saymaktadır. Besin maddesi verilmesinden anlaşılması gereken gıda maddelerinin satılması ise, kanun koyucunun bunu bu şekilde ifade etmesi gerektirdi. Burada "vermek"ten bahsedildiği için, bunun

tek taraflı bir edim, örneğin "gıda yardımı" olarak anlaşılması mümkünse de, kanun koyucunun bu derece ayrıntılı düşünerek, yapılan gıda yardımlarında ayrımcılığı yasakladığı sonucuna varmak pek de kolay değil. Benzer şekilde "olağan bir ekonomik etkinlik"ten ne anlaşılması gerektiği konusunda da tereddütler mevcuttur. Maddeye ilişkin olarak Meclis'te yapılan tartışmalar ve maddenin gerekçesi de, belirtilen konulara bir açıklık getirmemektedir. Son olarak, Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesine dayanılmasına ilişkin daha genel bir zorluktan bahsedilebilir. Bilindiği üzere ceza yargılamasının en temel ilkelerinden biri "masumiyet karinesi"dir. Ayrımcılık söz konusu olduğunda ise, yapılan muamelenin kişinin ayrımcılık yasağı ile yasaklanan niteliklerinden birine dayandığını ispat etmek son derece zor, çoğu zaman imkansızdır. Zira, yapılan farklı muamelenin hangi nedene dayandığı, ayırım yapan kişinin zihninde saklıdır. Bu nedenle, sadece Türkiye'de değil, ayrımcılığın ceza kanunları ile yasaklandığı her yerde, ispata ilişkin sorunlar çıkması kaçınılmazdır.

Eleştirilebilecek tüm yönlerine karşın, 122. maddenin varlığı önemli bir mesajı da içinde barındırmaktadır. Buna göre, sadece devlet değil, bireyler de birbirleriyle olan ilişkilerinde tümüyle keyfi ve çoğu zaman da kötü niyetli ayrımlar yapamayacaklardır. Bu husus özellikle, kamuya arz edilmiş bir hizmetin yapılmasının, ayırım yapılarak reddedilmesinin yasaklanması bakımından önem taşımaktadır. Zira, kamuya sunulmuş hizmetlerden yararlanmada ayrımcılıkla karşılaşma, maddede sayılan diğer alanlara kıyasla, bireylerin gündelik hayatlarını doğrudan ve sürekli olarak etkileyebilecek bir nitelik arz etmektedir. Bireyin,

ister kamu ister özel sektör tarafından sunulsun, hizmetlerden yararlanma bakımından ayrımcılıkla karşılaşması, ayrımcı her muamelede olduğu gibi onur kırıcı olmasının yanı sıra, bireyin gündelik hayatının olağan düzenini temelinden etkileme potansiyelini de içinde barındırır.

Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi bakımından belirtilmesi gereken bir diğer husus, İş Kanunu'nun 5. maddesinin tamamlayıcı nitelikte olduğudur. İş Kanunu'nun 5. maddesi, iş ilişkisinin kurulmasından sonraki dönemde ayrımcılığı yasaklarken, Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi, bu ilişkinin kurulması aşamasında ayrımcılığı yasaklamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi, 2004 yılında kabul edildiği haliyle "dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle" ayırım yapılmasını yasaklıyordu. 1 Temmuz 2005 tarih ve 5378 sayılı Özürlüler Hakkında Kanun'un 41. maddesi ile 122. madde değiştirilmiş ve "cinsiyet" ibaresinden sonra gelmek üzere "özürlülük" ibaresi eklenmiştir. Bu yaklaşımın, dünyadaki genel eğilimi yansıttığı ifade edilebilir. Her ne kadar yukarıda kısaca belirtilen nedenlerle ceza kanunları ayrımcılığın yasaklanması bakımından en etkili araçlar olmasalar da, Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesine yapılan bu ek, kanun koyucunun kişilerin engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğradığının farkında olduğunu ve bunu kabul edilemez bulunduğunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Nitekim, kanun koyucunun tutumunun ne kadar isabetli olduğu, Beyoğlu 1. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından 5 Mayıs 2009 tarihinde karara bağlanan bir dava ile de ortaya çıkmıştır.

Davaya konu olay 29 Nisan 2007 tarihinde gerçekleşmiştir. Tekerlekli sandalye kullanan ve % 95 oranında engelli olan Teslime Taplacı, annesi ile birlikte halk otobüsüne binmek üzere otobüs durağında beklemiş; beklediği otobüs geldiğinde ise söz konusu otobüsü kullanan şoför Teslime Taplacı'ya araca almadan duraktan ayrılmıştır. Yapılan suç duyurusu sonucunda Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinin ihlal edildiği iddiasıyla dava açılmıştır. Dava üçüncü celsede karara bağlanmış ve tespit edilebildiği kadarıyla, ilk defa Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinin ihlal edildiği yönünde bir karar verilmiştir. Başka bir ifade ile, ayrımcılığın bir suç olarak ihdas edildiği tarihten beri ilk defa ayrımcılık suçunun sübut ettiği karar verilmiştir.

Ayrımcılık suçuna ilişkin olarak karara bağlanan ilk davanın engelliliğe dayalı ayrımcılığa ilişkin olması yadırganmamalıdır. Gerçekten, engelli kişiler gündelik hayatın her alanında, en basit günlük yaşam faaliyetlerinde dahi göz ardı edilmekte veya dışlanmakta, başka bir ifade ile ayrımcılığa uğramaktadır. Bunun muhtemel nedenlerinden biri, kişinin engelli olduğunun çoğu zaman açıkça görünür olmasıdır. Bir diğer muhtemel neden ise, engelli bireyin acz içerisinde ve kendisine karşı yapılan muameleyle mücadele edemeyecek bir kişi olarak algılanması ve bunun yarattığı rahatlık hissidir. Bu nedenle, Teslime Taplacı'nın bu mücadeleyi yürütmüş olması ve açılan davanın bu yönde bir kararla sonuçlanması, Türkiye'de engellilerin ayrımcılıkla mücadelede yeni bir araç ve böylece güç kazandıkları anlamını taşıması bakımından son derece önemlidir.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'nde 2008 yılı nasıl geçti?

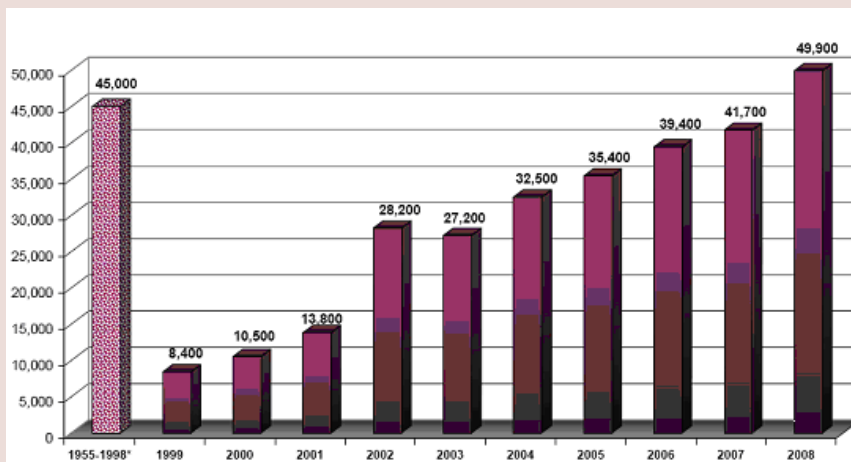
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) yayınladığı yıllık raporuyla 2008 yılı faaliyetlerini özetledi. Raporunda AİHM'nin iş yükü ile ilgili rakamlar özellikle dikkat çekiyor. Mahkemenin yoğun iş yükü karşısında kapasitesinin artırılması amacıyla kurumsal ve usule ilişkin reformları öngören 14 No'lu Protokol 2004 yılında kabul edilmişti. Bu reformların hayata geçmesi için Sözleşme'ye taraf olan tüm devletlerin Protokol'ü onaylaması gerekiyor. Rusya Federasyonu dışında tüm devletler 14 No'lu Ek Protokol'ü onaylamış durumda, söz konusu reformların hayata geçirilmesi için Rusya Federasyonu'nun onayı gerekiyor.

İstatistikler AİHM'nin iş yükünün yıldan yıla giderek arttığını ortaya koyuyor. Kurulduğu günden 11 No'lu Ek Protokol'ün yürürlüğe girdiği ve AİHM'nin tam zamanlı olarak çalışmaya başladığı 1998 yılına kadar Mahkeme toplam 837 başvuru hakkında karar vermişti. Ancak sadece 2008 yılında bu rakam 1543 oldu. Geçtiğimiz yıla göre % 3 oranında daha fazla karara imza atan Mahkeme'nin önüne 2008 yılı içerisinde 50.000 başvuru ulaştı. Bu rakam bir önceki yıla karşılaştırıldığında %20'lik bir artış anlamına geliyor. 2008 yılı sonu itibarıyla Mahkeme'nin önünde halen incelenmeyi bekleyen yaklaşık 100.000 başvuru bulunuyor. İncelenmeyi bekleyen başvurular arasında

dört ülke göze çarpıyor. Başvuruların %57'sini Rusya Federasyonu, Türkiye, Romanya ve Ukrayna aleyhine yapılan başvurular oluşturuyor, geri kalan %43 başvuruyu ise Avrupa Konseyi üyesi diğer 43 ülkeden gelen başvurular oluşturuyor. 2008 yılında karar verilen 1543 başvurunun 257'sini Türkiye'ye karşı yapılan başvurular oluşturuyor ve Türkiye bu anlamda ilk sırada yer alıyor. Türkiye'yi 233 dava ile Rusya Federasyonu, 189 dava ile Romanya, 129 dava ile Polonya ve 110 dava ile Ukrayna izliyor.

AİHM Başkanı Jean Paul Costa 29.01.2009 tarihinde yaptığı basın açıklamasında,

Mahkeme'nin sadece çalışan sayısının ve kaynaklarının artırlmasıyla iş yükünün altından kalkılmasının mümkün olmadığını belirtti. Mahkeme'nin sağladığı koruma mekanizmasının uzun vadeli olarak etkililiğinin korunması noktasında yapılması gerekenlerin açık olduğunu ifade eden Costa; ülkelerin AİHM standartlarını iç hukuklarında kapsamlı bir şekilde uygulaması ve Mahkeme'nin benzer davalarla iş yükünün artmasını engelleyecek biçimde AİHM kararlarının etkili şekilde

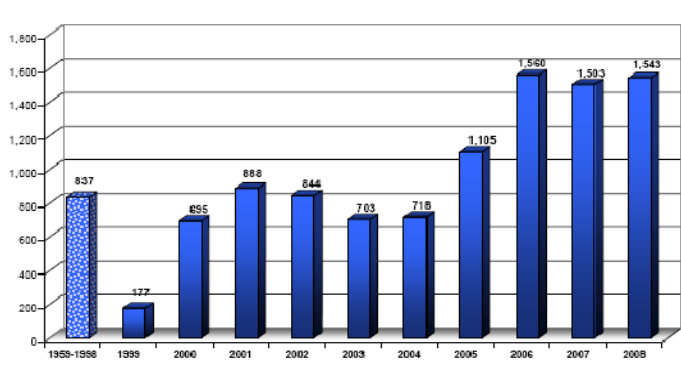

Şekil 1995 yılından bugüne AİHM'ye yapılan başvuru sayılarını göstermektedir

icra edilmesi gerektiğini vurguladı. Costa bu sayede Mahkemenin önemli başvurulara daha çok yoğunlaşabilecek şekilde yeniden yapılandırılabilirliğini belirtti.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

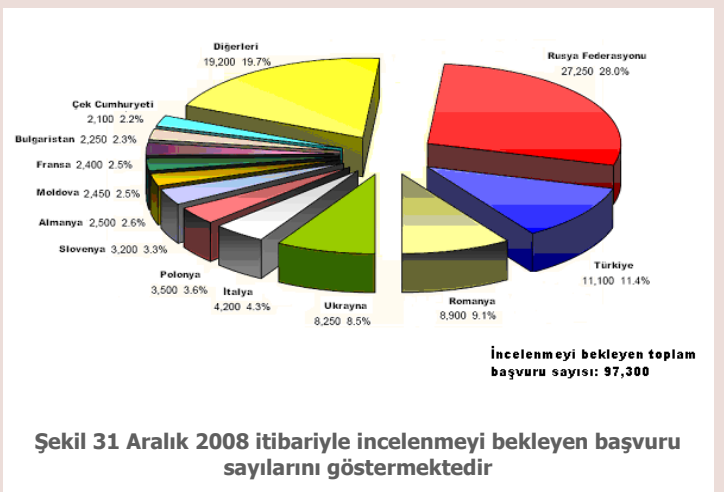
AİHM 2008 yılı içerisinde 30,000 başvuruyu kabul edilemez buldu ya da başka bir nedenle listeden çıkarılmasına karar verdi.

Şekil 1959 yılından bugüne AİHM'de sonuçlanan dava sayılarını göstermektedir

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2009 yılı Ocak, Şubat, Mart ve Nisan aylarında Türkiye ile ilgili 107 dava sonuçlandı. Mahkeme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokollerinde yer alan bazı hakların ihlal edildiğine ve çeşitli miktarlarda tazminat ödenmesine karar verdi. Türkiye

Şekil 31 Aralık 2008 itibariyle incelenmeyi bekleyen başvuru sayılarını göstermektedir

ile ilgili sonuçlanan davalarda bir kez eğitim hakkının, üç kez toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün, üç kez etkili başvuru hakkının, 4 kez yaşama hakkının, 6 kez ifade özgürlüğünün, 10 kez özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkının, 11 kez işkence ve kötü muamele yasağının, 15 kez kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, 41 kez adil yargılanma hakkının ve 35 kez mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildi.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI

Açık ve Diğerleri v. Türkiye

(Başvuru no: 31451/03)

AİHM 13 Ocak 2009 tarihinde açıkladığı kararında öğrencisi oldukları üniversitede bir protesto gösterisi yapan başvuruculara orantısız bir şekilde şiddet uygulanarak müdahale edilmesinin AİHS'nin 3. ve 10. maddesinin ihlali olduğuna hükmetti.

2002 yılında öğrencisi oldukları üniversitenin açılış sırasında bir protesto gerçekleştiren sekiz başvurucu sivil polislerce salondan çıkarılmış, gözaltına alınmış ve gözaltına alındıkları sırada kötü muamele görmüşlerdir. Başvurucular tarafından kötü muamele hakkında üniversitenin güvenlik görevlileri ve polis memurları hakkında yaptıkları şikâyet hakkında savcılık tarafından yapılan takipsizlik kararı verilmiş ve bu karara karşı yapılan itiraz yerel mahkeme tarafından reddedilmiştir. Savcılık tarafından verilen takipsizlik kararında başvurucuların slogan atarak ve dövizler sergileyerek açılış törenini engelledikleri ve kamu düzenini bozdukları belirtilmiştir. Başvurucular hakkında herhangi bir yasal takibat yapılmamıştır. Mahkeme davada, başvurucular hakkında herhangi bir ceza takibati başlatılmadığı, başvurucuların kamu düzeni açısından herhangi bir tehlike teşkil etmedikleri, salondan çıkarıldıkları sırada güvenlik görevlilerine yönelik herhangi bir şiddet içeren hareketleri olmadığı gerekçeleriyle Rüya Kurtuluş, Erdiñç Gök, Haşim Özgür Ersoy ve İnci Açık adlı başvuruculara uygulanan şiddetin 3. maddenin ihlali olduğuna karar verdi.

Mahkeme başvurucuların, slogan atarak ve dövizler kaldırarak üniversite rektörünü protesto ettikleri ve bu durumun rektörün ifade özgürlüğüne olumsuz anlamda bir müdahale olduğunu, rahatsızlığa yol açtığını, diğer dinleyicileri rahatsız ettiğini ve bilgi edinme haklarına bir müdahale oluşturduğunu belirtti ancak, başvurucuların hakaret ya da şiddet içeren bir fiile başvurmadıkları ve kamu düzenini ciddi biçimde bozmadıkları, salona girişlerinin engellenmesi gibi daha az sert

önlemlere başvurulması mümkün iken söz konusu muamele başvurulmasının demokratik bir toplumda gerekli kabul edilemeyeceğini belirterek 10. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme toplam 1.000 Euro manevi tazminata hükmetti.

Güveç v. Türkiye

(Başvuru no: 70337/01)

AİHM 20 Ocak 2009 tarihinde açıkladığı kararında, 15 yaşında iken yasadışı örgüt üyesi olduğu iddiasıyla tutuklanan ve yargılandığı süre içerisinde hakkında idam cezası istenen, cezaevinde birçok kez intihara teşebbüs eden, yaklaşık altı yıl yetişkinlerle aynı cezaevinde tutulan, başvurucunun durumunun AİHS'nin 3, 5 ve 6. maddelerinin ihlali olduğuna karar verdi.

1995 yılında 15 yaşında olduğu sırada yasadışı örgüt üyeliği ve ülkenin bölünmez bütünlüğüne aykırı eylemlerde bulunmak suçlamalarıyla tutuklanan ve ölüm cezası ile yargılanan başvurucu, 5 yıl boyunca çocuk olmasına karşın yetişkinlerin tutulduğu bir cezaevinde tutulmuştur. Başvurucu bu süre içerisinde birçok kez intihara teşebbüs etmiştir. Yargılama başladıktan sonra suçlama 1997 yılında değiştirilmiş, başvurucu 2001 yılında yasadışı örgüt üyeliğinden 8 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırılmış ve bu ceza 2002 yılında Yargıtay tarafından onaylanmıştır.

Başvurucu gözaltında tutulduğu sırada, savcılık aşamasında ve tutuklandığı yargılama sırasında herhangi bir avukat tarafından temsil edilmemiştir ve yargılama sürecinde de duruşmalar çoğunlukla başvurucu veya avukatının yokluğunda yapılmıştır. Başvurucu 1999 yılında iki kez intihara teşebbüs etmiştir. 2000 yılında başvurucunun tutulduğu cezaevinin doktoru tarafından, başvurucunun ciddi psikiyatrik sorunlar yaşadığı bildirilmiştir. Cezaevi doktoru cezaevi koşullarının başvurucunun tedavisi için uygun olmadığını belirterek başvurucunun bu konuda uzman bir hastaneye kaldırılması gerektiğini rapor etmiştir. Başvurucunun psikiyatri hastanesinde tutulduğu dönemde 2001 yılında hazırlanan bir başka ra-

porda, başvurucunun 1998 yılında bir kez daha intihara teşebbüs ettiği ve hastanede 2000 yılı içerisinde bir ay boyunca ağır depresyon tedavisi gördüğünü belirtmiştir. Raporda ayrıca başvurucunun psikolojik rahatsızlıklarının cezaevinde tutulmaya başladığı sırada başladığı ve giderek kötüleştiği belirtilmiştir. Başvurucu, polis tarafından tutulduğu sırada işkence gördüğünü de belirtmiştir.

Mahkeme kararında başvurucunun yetişkinlerle beraber aynı cezaevinde tutulmasının o dönemde yürürlükte olan hukuka ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırılık teşkil ettiğini belirtti. Mahkeme tıbbi raporların başvurucunun cezaevinde tutulduğu sırada sağlık problemleri yaşamaya başladığını ortaya koyduğunu, 15 yaşında tutuklanan başvurucunun 5 yılı yetişkinlerle beraber geçirdiğini, bu sürenin ilk 6 ayında herhangi bir avukat yardımıyla yararlanmadığını, tutuklandıktan sonra geçen 5 sene içerisinde yeterli hukuki yardımdan yararlanmadığını, tutuklandığı ilk 18 ay içerisinde ölüm cezası ile yargılandığını, bu şartlar altında tutulan başvurucunun psikolojik sorunlar yaşayarak birçok kez intihara teşebbüs ettiğini vurguladı. Mahkeme, ulusal makamların başvurucunun sorunlarından doğrudan sorumlu olduğunu ve açıkça başvurucuya yeterli tıbbi bakımı sağlamadığını ifade etti. AİHM bu nedenlerle başvurucunun insanlık dışı ve aşağılayıcı muameleyle maruz bırakıldığını belirterek 3. maddenin ihlale dildiğine karar verdi.

Mahkeme, çocukların tutuklu kalmaları ile ilgili olarak daha önce verdiği kararlarda başvurucunun tutuklu kaldığı sürenin altında sürelerde tutuklu kalan çocukların durumunun Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlali yönünde karar verildiğini belirterek, somut olayda da 5. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme başvurucunun tutuklu olduğu dönemde yürürlükte olan mevzuatta, tutukluluk halinin hukuksuzluğuna karşı etkili başvuru yolu bulunmadığını belirterek yine 5. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkeme, başvurucunun yargılması boyunca yapılan 30 duruşmanın 14'ünde başvurucunun etkin bir şekilde yargılamaya katılmadığı ve

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

ceza yargılamasının bütünü dikkate alındığında hukuki yardımdan yararlanılmamasının Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlali olduğu yönünde karar verdi.

Mahkeme sonuç olarak Sözleşme'nin 3, 5 ve 6. maddelerinin ihlal edildiğini belirterek başvurucuya 45.000 Euro manevi tazminat ile 4.150 Euro yargılama giderinin ödenmesine hükmetti.

Samüt Karabulut v. Türkiye

(Başvuru no: 16999/04)

AİHM 27 Ocak 2009 tarihinde açıkladığı kararında, yapılan bir basın açıklamasında polis tarafından şiddet uygulanarak gözaltına alınan başvuru-
cunun durumunun AİHS'nin 3. ve 11. maddesini ihlal ettiğine karar verdi.

2002 yılında İstanbul'da 30-35 kişinin katıldığı bir basın açıklamasında yer alan başvuru-
cunun polis tarafından göstericilerin dağılmasına dair yapılan uyarının ardından slogan atmaya devam etmiş ve ardından 5-6 polis tarafından güç kullanılarak gözaltına alınmıştır. Aynı günün akşamı doktor kontrolünden geçen başvuru-
cunun başındaki şişliklere dair rapor verilmiştir. Başvuru-
cunun gözaltına alındığı sırada gördüğü muamele ile ilgili olarak savcılığa şikâyetinde bulunmuş, savcılık tarafından takipsizlik kararı verilmiş ve takipsizlik kararına yapılan itiraz da sonuçsuz kalmıştır. Yapılan başvuru sonucunda Mahkeme, polisin herhangi bir şiddet eylemine muhatap olmaksızın güç uygulayarak başvuru-
cunun gözaltına alınması ve yaralanmaya sebebiyet vermesinin 3. maddenin ihlali olduğuna karar verdi.

Mahkeme ayrıca, gösterinin hukuka aykırı olmasına karşın toplanma özgürlüğüne yapılan müdahalenin orantısız olduğunu, Türkiye'nin göstericilerin kamu düzeni veya kamu güvenliği için tehlike oluşturduklarını ortaya koyamadığını, basın açıklamasına katılan kişilerin polisin uyarısının ardından hemen dağıldıklarını ve sonuç olarak başvuru-
cunun görüşlerini ortaya koyması için yeterli zaman tanınmadığını belirterek 11. maddenin de ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme başvuru-
cuya 3.000 Euro manevi tazminata hükmetti.

Temel ve Diğerleri v. Türkiye

(Başvuru no: 36458/02)

AİHM'nin 3 Mart 2009 tarihinde açıkladığı kararında, öğrencisi oldukları üniversitede seçmeli ders olarak Kürtçe dil dersi verilmesini talep eden başvuru-
cunun disiplin soruşturması sonucu çeşitli disiplin cezalarına çarptırılmasının eğitim hakkının ihlali olduğuna hükmedildi.

2001 ve 2002 yıllarında Afyon Kocatepe Üniversitesinde öğrenci oldukları sırada Kürtçe dil dersinin seçmeli ders olarak üniversite müfredatına konulması amacıyla dilekçe veren 18 başvuru-
cunun hakkında Üniversite yönetimi tarafından disiplin soruşturması açılmış ve 17'si iki dönem, biri ise pişmanlık gösterdiği gerekçesiyle bir dönem okutulan uzaklaştırma cezalarına çarptırılmıştır. Verilen disiplin cezalarının yürürlüğünün durdurulması ve iptal edilmesi amacıyla mahkemeye başvuran başvuru-
cunun bu talepleri dil, ırk, din veya mezhep temelinde kutuplaşmaya yol açıldığı ve PKK'nın yeni sivil itaatsizlik eylemleri stratejisine destek verildiği gerekçesiyle mahkeme tarafından reddedilmiştir. Danıştay tarafından bu kararın bozulması üzerine, davayı yeniden gören

yerel mahkeme seçmeli Kürtçe dersleri için dilekçe verilmesinin, öğrencilerin tarafsız, açık fikirli ve insan haklarına saygı duyan kişiler olarak eğitilmesine yönelik olan Türk Yüksek Öğretiminin genel amaçları ile örtüştüğü belirterek disiplin cezalarını iptal etmiştir. Başvuru-
cunun bu süre içerisinde ayrıca yasadışı örgüte yardım ve yataklık etmek suçlamasından yargılanmış ve beraat etmişlerdir.

Mahkeme öncelikle başvuru-
cunun sadece seçmeli Kürtçe dersleri için dilekçe vererek kendi düşüncelerini açıkladıkları için disiplin cezasına çarptırıldıklarını belirterek herhangi bir suçun işlenmemiş olduğunu veya herhangi bir şiddet eyleminin ya da üniversitenin düzenini bozma teşebbüsünün söz konusu olmadığını ifade etti. Mahkeme ayrıca, dilekçe vermenin üniversite öğrencileri arasında dil, ırk, din veya mezhep temelinde kutuplaşmaya yol açacak nitelikte olmadığını, verilen disiplin cezalarının makul ve orantılı kabul edilemeyeceğini, bu cezaların yerel mahkeme tarafından daha sonra iptal edilmelerine karşın başvuru-
cunun bir ila iki dönem arasında değişen sürelerde okutulan uzaklaştırıldığını vurguladı. Mahkeme, Ek 1 No'lu Protokol'ün 2. maddesinde yer alan eğitim hakkının ihlal edildiğine hükmetti ve başvuru-
culara toplam 27.000 Euro ödenmesine karar verdi.

Salmanoğlu ve Polattaş v. Türkiye

(Başvuru no: 15828/03)

AİHM 17 Mart 2009 tarihinde açıkladığı kararında iki başvuru-
cunun gözaltında tutuldukları sırada kötü muamele gördüğünü ve bu yöndeki iddiaların etkili bir şekilde soruşturulmadığı gerekçesiyle AİHS'nin 11. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi.

1999 yılında 16 ve 19 yaşında oldukları sırada yasadışı örgüte yönelik operasyon sırasında gözaltına alınan iki başvuru-
cunun, gözaltında tutuldukları sırada gözlemlerini bağlı tutulduğunu ve dövüldüklerini, başvuru-
cuların biri cinsel tacize uğradığını, uzun süre ayakta bekletildiğini, yemek ve su verilmediğini ve uyumasına izin verilmediğini belirtmiş diğer başvuru-
cunun da ayrıca copla tecavüze uğradığını iddia etmiştir. Doktor muayenesinden geçirilen başvuru-
cunun hakkında fiziksel şiddete uğramadıkları dair rapor düzenlenmiştir. İki başvuru-
cuya ayrıca doktor muayenesi sırasında bekâret testi yapılmış ve başvuru-
cuların tecavüze uğradığını iddia eden hakkında tecavüz bulgusuna rastlanmadığına dair rapor düzenlenmiştir. Başvuru-
cunun tarafından yapılan şikâyet üzerine polis memurları hakkında ceza davası açılmıştır. Dava sırasında İstanbul Tıp Fakültesi'nden uzmanlar tarafından hazırlanan raporda başvuru-
cunun travma sonrası stres bozukluğu ve tecavüze uğradığı iddia edilen başvuru-
cunun ağır depresyon yaşadığı belirtilmiştir. Psikolojik tedavi gören başvuru-
cunun bu durumları ayrıca daha sonra Adli Tıp Enstitüsü tarafından hazırlanan raporda da yer almıştır. Bir dizi sağlık raporu ve ertelenen duruşmaların ardından 2005 yılında sonuçlanan davada polis memurları delil yetersizliği gerekçesiyle beraat etmiş, 2006 yılında da dava zaman aşımına uğramıştır. Başvuru-
cunun bu süre içerisinde yasadışı örgüt üyeliği ve molotof atmak suçlamasıyla yargılanmış ve 12 ve 18 yıl hapis cezalarına çarptırılmıştır.

Mahkeme başvuru-
cunun iddialarının yaşları, çeşitli sağlık raporları gibi nedenler göz önünde

tutulduğunda kötü muamele gördüklerine dair makul kuşkuyla ortaya koyduğunu belirtmiştir. Gözaltı sonrası yapılan sağlık muayenelerinden en az birinde muayene esnasında polis memurlarının da muayene odasında bulunduğunu ve bu durumun Avrupa Konseyi İşkencenin Önlenmesi Komitesi'nin (CPT) standartlarına aykırı olduğunu vurguladı. Yine dava sırasında tecavüz ile ilgili muayene sırasında bir cezaevi görevlisinin odada bulunduğu belirtildi.

Mahkeme, başvuru-
cunun gözaltı sırasında muayene eden doktorlar tarafından geliştirilen standart muayene formlarına uygun olmayan bir biçimde raporlar hazırladığını, bulguların polis tarafından gönderilen belgelere kaydedildiğini, Sağlık Bakanlığı tarafından 1995 ve 1997 yıllarında verilen talimatlara uyulmadığını, doktorlar tarafından başvuru-
cunun hiçbir şikâyetinin raporda belirtilmediğini ve raporların sadece darp ve cebir izi bulunmadığına dair kısa bir bilgi içerdiğini, cinsel şiddet iddialarına karşılık olarak başvuru-
cunun yazılı rızası alınmaksızın bekâret testi uygulandığını, böyle bir rızanın söz konusu olduğu durumda dahi cinsel şiddet şikâyeti henüz yapılmamış olduğu durumda bu şekilde rahatsız edici bir muameleyi gerektirecek bir tıbbi ya da hukuki gerekliliğin olmadığını, bekâret testinin ayrımcı ve küçük düşürücü bir muamele olarak kabul edilebileceğini belirtti.

Mahkeme, davada ulusal makamların gözaltına alınan kişilere yönelik sağlık muayenesi sistemini etkili bir şekilde işlemini sağlamadığını tespit etti. Başvuru-
cunun hakkında düzenlenen ve travma sonrası stres bozukluğunu ortaya koyan raporların güvenilirliğine Hükümet tarafından karşı çıkıldığını, raporlarda tespit edilen rahatsızlık hakkında makul bir açıklama yapılmadığını belirtti. Mahkeme, olay tarihinde 16 ve 19 yaşında olan başvuru-
cunun herhangi bir tıbbi veya hukuki gereklilik olmaksızın bekâret testine maruz kalması, travma sonrası stres bozukluğu ve diğer psikolojik rahatsızlıklarını meydana getiren göz önünde tutularak başvuru-
cunun muameleyi ciddi kötü muamele olarak niteledi.

Mahkeme ayrıca, kötü muamele iddiası nedeniyle yargılanan polis memurlarının 7 yılı aşkın bir süre yargılandıkları ve yargılamadan sonuç alınmadığını göz önünde tutularak kötü muamele iddialarının etkili bir şekilde soruşturulmadığını da belirtti. Mahkeme, her iki yönden de 3. maddenin ihlal edildiği belirtilerek başvuru-
culara toplam 20.000 Euro manevi tazminat ile 5.000 Euro yargılama giderinin ödenmesine karar verdi.

Enerji Yapı-Yol Sen v. Türkiye

(Başvuru no: 68959/01)

AİHM 21 Nisan 2009 tarihinde açıkladığı kararında, AİHS'nin 11. maddesi kapsamında içtihatlarla tanınmış olan grev hakkı kapsamında başvuru-
cunun sendikandan bir günlük iş bırakma eylemi nedeniyle üyelerinden bazıların disiplin soruşturması sonucunda disiplin cezalarına çarptırılmasının 11. maddenin ihlali olduğuna karar verdi.

1992 yılında kamu görevlileri tarafından kurulan başvuru-
cunun sendikasının 1996 yılında kamu görevlileri sendikalarına toplu sözleşme hakkı tanınmasını savunmak amacıyla gerçekleştirdiği bir günlük iş bırakma eyleminin ardından bazı üyelerinin disiplin cezasına çarptırılmaları üzerine, 2001 yılında başvuruda bulunulmuştu. Mahkeme, grev hakkının mutlak bir hak olmayıp bazı koşullara ve

sınırlamalara tabi tutulabileceğini, bazı sektörlerde çalışan kamu görevlileri hakkında bu şekilde düzenleme yapılabileceksen Türkiye’de tüm kamu görevlileri için grev hakkının yasaklanmış olduğunu, iş bırakma eyleminin olayın gerçekleştiği tarihte yasaklanmış olmadığını ve katılan kamu görevlilerinin barışçıl toplanma özgürlüklerini kullandığını, iş bırakma eyleminden dolayı disiplin cezası verilmesinin sendika üyelerinin örgütlenme ve toplanma özgürlüklerini kullanma noktasında caydırıcı nitelik taşıdığını ve Türk Hükümeti’nin demokratik bir toplumda bu şekilde bir sınırlamayı meşru kılacak argümanları sunmadığını belirtti. Mahkeme, 11. maddenin ihlal edildiğine karar verdi ve başvurucu sendikaya 1.500 Euro yargılama giderinin ödenmesine hükmetti.

Iribarren Pinillos v. İspanya

(Başvuru no: 36777/03)

AİHM 8 Ocak 2009 tarihinde açıkladığı kararında, bir gösteri sırasında polis tarafından atılan sis bombası yüzünden yaralanan sonucunda AİHS’nin 3. maddesinde yer alan işkence ve kötü muamele yasağının ve 11 yılı aşkın bir süre devam eden yargılama nedeniyle AİHS’nin 6. maddesinde yer alan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmetti.

Başvurucu 1991 yılında katıldığı bir gösteride polis tarafından yakın mesafeden atılan bir sis bombası sonucu ciddi şekilde yaralanmıştır. Kızıl Haç gönüllüleri tarafından yapılan müdahalede başvurucunun nefes almadığı, yüzünün bir kısmının yandığı ve vücudunun sol tarafının felç olduğu kaydedilmiştir. Olayla ilgili olarak yürütülen ceza soruşturması sonuçsuz kalmıştır ve sis bombasını ateşleyen polis belirlenmemiştir. Başvurucu 1997 yılında engelli olarak kaydedilmiş ve sürekli malullük ödeneğine hak kazanmıştır. 1996 yılında başvurucu tarafından İçişleri Bakanlığı’na tazminat talepli olarak dava açılmış ancak yargısal süreç sonunda zararın idareye yükletilemeyeceği kararı verilmiştir.

Mahkeme kararında, faili belirlenemese de polis tarafından sis bombası atılmasının yetkililerce de kabul edildiğini ve bu sebeple İspanyol Hükümeti’nin yaralanmadan sorumlu olduğunu belirtti. AİHM, ceza yargılamasında ve idari yargılamada başvurucunun olaydaki sorumluluğunun tayin edilmediğini ve başvurucunun sis bombası kullanılmasında tek sorumlu olarak görülemeyeceğini ifade etti. Mahkeme, sis bombası kullanımının insanların fiziksel bütünlüğüne ve hatta yaşamlarına yönelik bir risk oluşturduğunu, İspanyol mahkemelerinin güvenlik güçlerince sis bombası kullanımının gösterilerin engellenmesine dair mevcut meşru amaç için gerekli ve bu amaçla orantılı olup olmadığını belirlemediğini ve başvurucunun güncel parasal değeri ölçülebilir zararının veya fiil ve zarar arasındaki illiyet bağının yeterince incelenmediğini belirterek 3. maddenin ihlal edildiğine karar verdi. Mahkeme ayrıca iç hukukta 11 yılı aşkın bir süre devam eden yargılama sürecinin de AİHS’nin 6. maddesinin ihlali olduğuna karar verdi.

Tătar v. Romanya

(Başvuru no: 67021/01)

AİHM 27 Ocak 2009 tarihinde açıkladığı kararında, bir altın madeninin yakınlarında yaşayan başvurucuların sağlıklı ve korunan bir

çevrede yaşamalarının engellendiğini ve bu sebeple AİHS’nin 8. maddesinde yer alan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verdi.

1998 yılında aldığı izin ile siyanür kullanarak altın madeni işleten bir şirketin bazı faaliyetleri başvurucuların evinin yakınında gerçekleştirilmiştir. 2000 yılında gerçekleşen bir çevre kazası sonucunda Birleşmiş Milletler tarafından, 100.000 m³ siyanür içeren atık suyun çevreye dağıldığı rapor edilmiştir. Bu olayın ardından başvurucular maruz kaldıkları riskle ilgili olarak çok sayıda idari başvuruda bulunmuş ve şirketin faaliyet iznini de incelemişlerdir. 2003 yılında Çevre Bakanlığı başvuruculara şirketin faaliyetlerinin kamu sağlığı açısından tehlike yaratmadığı ve benzer yöntemlerin diğer ülkelerde de kullanıldığı belirtmiştir. Başvurucular tarafından başlatılan cezai süreç de sonuçsuz kalmıştır.

AİHM, çevre kirliliğinin bir insanın yaşamına zarar vererek, özel ve aile yaşamına müdahale oluşturabileceğini ve devletlerin özellikle çevre ve insan sağlığına tehlike oluşturan endüstriyel faaliyetleri düzenleme yükümlülüğü altında olduğunu ifade etti. Mahkeme, başvuruculardan birinin astım hastalığı ile söz konusu kaza arasında illiyet bağının kurulmadığını ancak devletin hem altın madeni iznini verdiği sırada hem de kaza gerçekleştiikten sonra gerekli önlemleri alma yükümlülüğünün olduğunu vurguladı. Mahkeme bu durumun Çevre Bakanlığı tarafından 1993 yılında hazırlanan rapor tarafından da ortaya konulduğunu belirtti. AİHM ayrıca kazanın ardından altın madeninin işletilmeye devam ettiğini de vurguladı.

AİHM, yapılan soruşturmalara ve çalışmalara kamunun erişiminin sağlanması ve kamunun çevresel konularla ilgili karar alma süreçlerine katılımının güvence altına alınması gerektiğini, Romanya Hükümeti’nin özellikle 1993 tarihli rapor konusunda kamuyu bilgilendirmede eksik davrandığını ve kamuoyunun bu değerlendirmenin sonuçlarına karşı hareket geçmesini imkânsız hale getirdiğini, bilgi eksikliğinin 2000 yılında gerçekleşen kazanın ardından da sürdürüldüğünü ve sonuç olarak altın madeninin oluşturabileceği tehlikenin yeterli düzeyde değerlendirme yükümlülüğünün yerine getirilmediği, gerekli önlemlerin alınmayarak AİHS’nin 8. maddesi anlamında özel yaşama saygı hakkının ve genel olarak sağlıklı ve korunan bir çevrede yaşama hakkının korunmadığına karar verdi.

Women on Waves ve Diğerleri v. Portekiz

(Başvuru no: 31276/05)

AİHM 3 Şubat 2009 tarihinde açıkladığı kararında, kürtajın suç olmaktan çıkarılması amacıyla çalışmalar yapan Women on Waves adlı vakfa ait Borndiep adlı geminin Portekiz karasularına girmesinin yasaklanması kararının AİHM’nin 10. maddesinin ihlali olduğuna karar verdi.

Hollanda’da kurulmuş olan Women on Waves ve Portekiz’de kurulmuş iki sivil toplum örgütü üre me hakları ile ilgili tartışmalarda aktif olarak yer almaktadır. 2004 yılında Borndiep gemisi başvurucu iki dernek tarafından kürtajın suç olmaktan çıkarılmasını destekleyen bir kampanya için Portekiz’e davet edilmiştir. İki haftalık bir süre için gemide cinsel yolla bulaşan hastalıklar, aile planlaması ve kürtajın suç olmaktan çıkarılması ile ilgili toplantılar planlanmıştır. Geminin, Portekiz’de yürürlükte olan sağlık hukuku ve deniz hukuku

gereğince bakanlık kararı ile Portekiz karasularına girmesi yasaklanmış ve girişi bir Portekiz savaş gemisi tarafından engellenmiştir. Yapılan yargısal başvurular sonuçsuz kalmıştır.

AİHM başvuruyu 10. maddede yer alan ifade özgürlüğü kapsamında incelemeye karar verdi. Mahkeme kararında, Portekiz Hükümeti tarafından öne sürülen kamu düzeninin ve kamu sağlığının korunması amaçlarının meşru bir amaç taşımakla birlikte rencide edici, çok edici veya rahatsız edici fikirlere karşı çoğulculuk, hoşgörü ve açık fikirliğin demokratik bir toplum için önkoşul olduğunu belirtti. Mahkeme, ifade özgürlüğünün özellikle yetkililerce makul olmayan bir müdahale olmaksızın fikirlerin ne şekilde ortaya konulacağını seçme özgürlüğünü de içerdiğini vurguladı. Borndiep gemisi ile yürütülen faaliyetin başvurucu Vakıf için büyük önem taşıdığı ve yetkililerce uygulanan engellenmenin aktarılmaya çalışılan fikirleri önemli ölçüde etkilediğini ifade etti.

Mahkeme, başvurucu derneklerin özel veya kamuya ait mülke girmedikleri ve Portekiz hukukunda yer alan kürtajla ilgili düzenlemeleri kasten ihlal edeceklerine dair yeterli delilin olmadığını ve suç oluşturan bir fiil olmadığı sürece barışçıl gösteriler yoluyla dışıncı açıklamalarının sınırlanamayacağını belirtti. Portekiz Hükümeti’nin kamu düzeni ve kamu sağlığını korumak amacıyla gemideki ilaçlara el koymak gibi daha az sınırlayıcı önlemlere başvurma imkanı varken bir savaş gemisinin gönderilmesi gibi radikal bir hareketin ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etkisi olabileceğini vurguladı. Mahkeme sonuç olarak öngörülen amaçla ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamanın orantsız olduğunu belirterek 10. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Nolan ve K. v. Rusya

(Başvuru no: 2512/04)

AİHM 12 Şubat 2009 tarihinde açıkladığı kararında, başvurucunun dini bir grubun üyesi olarak Rusya’da bulunduğu sırada ulusal güvenlik için tehdit oluşturduğu gerekçesiyle havaalanında bir odada kapalı tutulması, sonrasında sınırırması edilmesi ve oğlu ile 10 ayı aşkın bir süre görüştürülmemesi nedeniyle AİHS’nin 5, 8, 9, 38 ve 7 No’lu Ek Protokol’ün 1. maddelerinin ihlal edildiğine karar verdi.

Başvurucu Patrick Francis Nolan ve oğlu K, A.B.D. vatandaşı, Moon Kilisesi mensubu ve misyoneridir. Söz konusu Kilise başvurucuyu faaliyetlerine yardımcı olması için 1994 yılında Rusya’ya davet etmiştir. Rusya tarafından kendisine her yıl yenilenmek üzere bir yıllık oturma izni verilmiştir. Başvurucunun çalıştığı ildeki dini örgütlenme, 2000 tarihli bir yasaya dayanılarak yabancı dini örgütlenmelerin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması amacıyla ve üç yılı aşkın bir süre faaliyetleri hakkında yerel yetkililere bilgi sunmadığı gerekçesiyle kapatılmıştır.

Başvurucu, oturma izninin henüz sona ermediği bir dönemde, 2002 yılı Haziran ayında, oğlunu bakıcısı ile birlikte Rusya’da bırakarak yurtdışına seyahat etmiş ve sonrasında Moskova havaalanında vizesinin süresi dolduğu söylenerek bir gün süreyle telefonsuz, havalandırmasız ve penceresiz küçük bir odada kilitle tutulmuş, ertesi güne kadar tuvaleti kullanmasına izin verilmemiş ve sonrasında herhangi bir açıklama yapılmaksızın

Rusya'ya girişi reddedilmiştir. Başvurucu Estonya'ya gönderilmiş ve çocuğu ile görüşmesine izin verilmemiştir.

Başvurucu tarafından başvuru yargısal yollar sonucunda Federal Güvenlik Servisi tarafından kendisine ülkedeki faaliyetlerinin yıkıcı nitelikte olduğu ve ülke güvenliği için tehlike oluşturduğu belirtilmiştir. Havaalanında tutulmasıyla ilgili olarak, kişi güvenliği ve özgürlüğü hakkının ihlal edilmediği ve çocuğuna ulaşamaması ile ilgili olarak ise, başka bir ülke üzerinde bunun gerçekleştirilebileceği belirtilmiştir. Başvurucu, çocuğu ile 2003 yılı Nisan ayında görüşebilmiştir. AİHM'de süren yargılama sürecinde Rusya Hükümeti başvurunun neden ülkeye alınmadığını ve sınırışı edildiğini ortaya koyan güvenlik raporunu Mahkeme'ye sunmamıştır.

AİHM öncelikle, Rusya Hükümeti tarafından, Rus hukukunda böyle bir bilginin uluslararası bir kuruluşla paylaşılmasına dair bir usulün olmaması gerekçe gösterilerek raporun bir örneğinin gönderilmemesine dayanarak AİHS'nin 38. maddesinde yer alan Mahkeme ile işbirliğine gitme yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verdi.

AİHM, havaalanında erişilebilir ve öngörülebilir nitelik taşımayan Sınır Geçiş Kuralları nedeniyle başvurunun keyfi bir şekilde özgürlüğünden mahrum edildiğine, bu duruma karşı etkili bir tazmin yolunun mevcut olmadığına bu nedenle 5. maddenin ihlal edildiğine, 10 ayı aşkın bir süre çocuğu ile görüşememesi nedeniyle de 8. maddenin ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkeme, Rusya Hükümeti tarafından, başvurunun dini inancı nedeniyle değil faaliyetlerinin ulusal güvenliği tehdit ettiği gerekçesiyle sınırışı edildiği belirtilmesine karşın bu faaliyetlerin içeriğinin ortaya konulmadığını ve hazırlanan istihbarat raporunun Mahkeme'ye sunulmadığını ancak başvurunun din ve vicdan özgürlüğünün sınırlanması amacıyla ülkeye girişinin engellendiğini ve 9. maddede yer alan sınırlama nedenleri arasında ulusal güvenliğe yer verilmediği için başvurunun bu özgürlüğüne yapılan müdahalenin bu gerekçeye dayanamayacağını ifade etti. Mahkeme, Rusya Hükümeti tarafından başvurunun dini faaliyetleri nedeniyle sınırışı edilmesi ile ilgili makul bir hukuki veya gerçekçi bir gerekçe sunulmadığı gerekçesiyle AİHS'nin 9. maddesinin ihlal edildiğine hükmetti.

AİHM, 7 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinde yer alan yabancıların sınırışı edilmesinde usulü güvenceler kapsamında; Rusya Hükümeti tarafından, maddenin 1. fıkrasında öngörülen sınırlama sebepleri arasında yer alan ulusal güvenlik ya da kamu düzeni gerekçesiyle, başvurunun sınırışı edilmesinin gerekliliğinin ortaya konulmadığı, sınırışı edilme kararının başvuru sınırışı edilene kadar başvurucuya tebliğ edilmediği ve başvurucuya bu kararın gözden geçirilmesi yolunun tanınmadığı gerekçeleriyle 7 No'lu Ek Protokol'ün 1. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi.

Barraco v. Fransa

(Başvuru no: 31684/05)

AİHM 5 Mart 2009 tarihinde açıkladığı kararında, otoyolda gerçekleştirilen ve trafiğin durdurulmasına yol açan gösterilerde yer alan kişilerin cezalandırılmasını AİHS'nin 11. maddesinde düzenlenen toplanma özgürlüğünün ihlali

olarak yorumlanamayacağına karar verdi.

Bir kamyon sürücüsü olan başvuru 2002 yılında 16 kişiyle birlikte bir sendikanın organize ettiği trafiği yavaşlatma eylemine katılmıştır. Başvurucu sabah saat 6'dan itibaren saatte 10 km hızla giderek trafiği yavaşlatmış ve aynı gün polis tarafından diğer iki sürücü ile beraber otoyolda arabalarını durdurarak trafiğini engellemek suçundan gözaltına alınmıştır. Açılan dava sonucunda başvuru suçlu bulunmuş, 3 ay hapis cezasına ve 1.500 Euro para cezasına çarptırılmış, hapis cezası ertelenmiştir.

AİHM, Fransa'nın başvurunun gösteri düzenleme hakkına yönelik müdahalesini kamu düzeninin bozulmasının engellenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması bakımından meşru bir amaç içerdiğini kabul etti. Mahkeme, kamuya açık bir yerde düzenlenen her gösterinin rahatsızlık doğurabileceğini, yetkililer tarafından bu durum karşısında hoşgörülü davranılması gerektiğini ifade etti. Mahkeme bir kişinin başka bir suç işlemeye ve gösteri yasaklanmadığı sürece sadece bir gösteriye katıldığı için cezalandırılmaması gerektiğini ekledi.

Davada, gösteri ile ilgili daha önce bir duyuru yapılmamasına karşın yetkililerin bu durumdan haberdar olduğu, gösteriyi engellemediği ve kamu düzeninin ve güvenliğinin korunmasına yönelik önlem alma fırsatları olduğu ifade edildi. Ancak Mahkeme, birçok kez otoyol trafiğinin tamamen bloke edilmesinin her gösterinin yol açabileceği rahatsızlığın ötesine geçtiğini, başvurunun otoyolda arabasıyla trafiği durdurmasının ardından yapılan çok sayıda uyarının ardından gözaltına alındığını, başvurunun barışçıl bir şekilde gösteri yapma hakkını saatlerce herhangi bir müdahale olmaksızın kullandığını ve yetkililerin yeterli hoşgörüyü gösterdiğini belirtti. Mahkeme, başvurunun yargılanmasını ve belirlenen cezaya çarptırılmasını kamu düzeninin korunması ile göstericilerin gösteri yapma hakkı arasındaki dengeyi koruması açısından orantılı bularak 11. maddenin ihlal edilmediğini belirtti.

Hachette Filipacchi Presse Automobile ve Dupuy v. Fransa

(Başvuru no: 13353/05)

Société de Conception de Presse et d'Édition ve Ponson v. Fransa

(Başvuru no: 26935/05)

AİHM 5 Mart 2009 tarihinde açıkladığı iki kararında, yayıncılıkla uğraşan iki şirketin sigara reklamlarına yer verdiği gerekçesiyle para cezasına çarptırılması üzerine yaptıkları başvuruda, AİHS'nin 10. maddesi ve 10. madde ile birlikte 14. maddesinin ihlal edilmediğine karar verdi.

Ayık olarak yayınlanan iki derginin yayıncısı olan şirketler ve bu dergilerin direktörleri olan diğer başvuru, 2002 yılında Formula 1 yarışlarında pilot olan Michael Schumacher'in fotoğrafını yayınlamışlar ve söz konusu fotoğrafta sigara şirketlerinin de logosuna yer vermişlerdir. Bunun üzerine başvuru yargılanmış, toplam 50.000 Euro para cezasına çarptırılmış ve Ulusal Sigara Karşıtı Komite'ye 20.000 Euro ödemek zorunda bırakılmıştır. Fransız mahkemeleri, diğer şeylerin yanı sıra genel olarak kamunun ve özellikle gençlerin dikkatini çeken sporla ilgili bir ortamda

sigara markalarının yayınlanmasının tehlikesine dikkat çekmiştir. Başvurular, AİHS'nin 10. maddesinde yer alan ifade özgürlüğünün ve yine 10. madde ile birlikte 14. maddenin ihlal edildiği gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştur.

Mahkeme, her iki başvuruda da ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin amacının, 1991 tarihli bir yasada temelini bulan kamu sağlığını koruması olduğunu belirtti ve Fransız Hükümeti ile sigara karşıtı mücadele stratejisi kapsamında sigara ve tütünle ilgili reklamları yasaklanması konusunda aynı fikirde olduğunu belirtti. Mahkeme, kamu sağlığı söz konusu olduğunda ekonomik zorunluluklar ve ifade özgürlüğünün geri planda kalacağını ifade etti. Mahkeme ayrıca, benzer düzenlemeler konusunda Avrupa genelinde bir konsensüs oluştuğunu da vurguladı. Fransız mahkemeleri tarafından belirtilen gerekçelere katıldığını da ifade etti. Mahkeme, başvuru için çarptırıldıkları para cezasının da kayda değer nitelikte olmadığını ekledi ve 10. maddenin ihlal edilmediğine karar verdi.

Başvuruların, Fransız hukukunda mevcut olan, sigara reklamlarını yasaklamayan ülkelerde gerçekleştirilen motor sporlarına dair görüntülerin yayınlanmasında Fransa'da yürürlükte olan sigara reklamı yasağının uygulanmayacağına dair düzenlemenin, ayrımcılık içerdiği yönündeki iddiaları ile ilgili olarak ise Mahkeme, teknik olarak özellikle canlı yayınlanan görüntülü yayınlara müdahale edilmesinin zor olduğunu ancak, basılı yayınlar için fotoğraflarda ya da logolarda değişiklik yapılması için gerekli zaman ve teknik araçların mevcut olduğunu belirtti. Mahkeme, basılı ve görüntülü medya organlarının bu anlamda benzer ya da mukayese edilebilir olmadığını belirterek 10. madde ile birlikte 14. maddenin de ihlal edilmediğine hükmetti.

Anakomba Yula v. Belçika

(Başvuru no: 45413/07)

AİHM 10 Mart 2009 tarihinde açıkladığı kararında, Belçika'da oturma izni olmayan başvurunun babalık davası açabilmek amacıyla adli yardım başvurusunda bulunması ve başvurusunun reddedilmesi sonucunda, AİHS'nin 6. maddesinde tanınan mahkemeye erişim hakkı ile birlikte 14. maddesinde yer alan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verdi.

Kongo vatandaşı olan başvuru, oturma izni olmamasına karşın Belçika'da ikamet etmektedir ve 2006 yılında oturma izni için başvuruda bulunmuştur. Başvurunun boşanmış olduğu eşi ve bir çocuğu da Kongo vatandaşıdır ancak Belçika'da oturma iznine sahiptir. Başvurunun boşandığı eşinin küçük çocuğunun biyolojik olarak babası olarak tanınması için, başvurunun dava açması gerekmektedir. Dava için adli yardım başvurusunda bulunan ve dava için gereken masraflardan muaf tutulmak isteyen başvurunun bu talebi, Belçika'da oturma izni olmadan ikamet ettiği ve açacağı davanın oturma izni ile ilgili bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. İstinaf mahkemesi 2007 yılında onayladığı kararında, başvuru tarafından ileri sürülen ayrımcılık iddiasını başvurunun karşılaştığı farklı muamelelerin meşru nedenlere dayandığı gerekçesiyle reddetmiştir.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

AİHM kararında, mahkemeye erişim hakkının mutlak bir hak olmadığını belirtti. Ancak, başvuru da belirtilen konunun aile hukuku ile ilgili olduğunu ve taraflar açısından önem taşıdığını ifade etti. Bu şartlar altında oturma izni olan ve olmayan kişiler açısından farklı muameleyi gerektirecek önemli nedenlerin mevcut olması gerektiği ve Belçika yargısının sunduğu nedenin bu anlamda geçerli kabul edilemeyeceğini vurgulayarak, Belçika'nın mahkemeye erişim hakkına yer veren 6. madde ile birlikte ayrımcılık yasağına yer veren 14. maddeyi ihlal ettiğine karar verdi.

Times Newspapers Limited (No. 1 ve 2) v. Birleşik Krallık

(Başvuru no: 3002/03 ve 23676/03)

AİHM 10 Mart 2009 tarihinde açıkladığı kararında, bir yayıncılık şirketine bir kişiye yayın yoluyla hakaret içeren iki makaleyi internet sitesinde yayınlanmaya devam etmesi nedeniyle getirilen kısıtlamanın orantısız olmadığını ve 10. maddenin ihlali anlamına gelmeyeceğine yönelik karar verdi.

İngiltere'de faaliyet yürüten başvuru şirketi, The Times gazetesinin yayıncısıdır. Söz konusu gazetede 1999 yılında yayınlanan iki makalede adı açıkça belirtilen G.L. adlı bir Rus mafya liderinin büyük çapta kara para akladığına dair iddialar yer almıştır. Aynı makaleler yayınlandıkları gün gazetenin internet sitesinde de yer almıştır. G.L. tarafından 1999 yılında gazetenin editörü ve makalelerin yazarları hakkında yayın yoluyla hakaret davası açılmıştır. Bu kişiler tarafından, makalelerin potansiyel olarak hakaret içerdiğinin söylenebileceği, fakat söz konusu iddiaların son derece ciddi iddialar olduğu bu sebeple bu bilgiyi yayınlama yükümlülüğü altında oldukları ve kamuoyunun da öğrenme hakkı bulunduğu beyan edilmiştir. Söz konusu davanın devam ettiği sırada, makaleler internet sitesinde arşiv bölümünde yayınlanmaya devam etmiştir. G.L., internet sitesinde yayınlanmaya devam eden makaleler hakkında ikinci bir yayın yoluyla hakaret davası açmıştır.

AİHM kararında, internet arşivlerinin eğitim ve tarih araştırmaları açısından önemli bir kaynak olduğunu ancak basının da tarihi bilgilerin güvenilirliğini güvence altına almayı da içeren sorumluluk gazetecilik ilkelerine uygun hareket etme yükümlülüğü altında olduğunu belirtti ve AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edilmediğine hükmetti.

Gütl v. Avusturya

(Başvuru no: 49686/99)

Löffelmann v. Avusturya

(Başvuru no: 42967/98)

Lang v. Avusturya

(Başvuru no: 28648/03)

AİHM 12 ve 19 Mart 2009 tarihinde açıkladığı üç kararında, Yehova Şahidi olan başvurucuların diğer bazı dinlere mensup kişilere tanınan sivil hizmet yükümlülüğünden muaf tutulmalarını, AİHS'nin 9. maddesi ile birlikte 14. maddesini ihlal ettiğini karar verdi.

Avusturya vatandaşı olan iki başvuru Avusturya'da geçerli olan zorunlu askerlik hizmeti yerine zorunlu sivil hizmet yapma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlardır. Avusturya hukukunda dinler, dini

topluluk ya da dini toplum olarak kayıt altına alınabilmektedir ve dini toplum olarak kaydedilen dinlerin temsilcileri söz konusu dini örgütlenme içerisinde bir görev üstlendikleri takdirde sivil hizmet yükümlülüğünden de muaf tutulabilmektedir. Yehova Şahitleri, Avusturya hukuku tarafından dini toplum değil dini topluluk olarak kaydedilmiştir ve bu sebeple mensupları dini toplum olarak kaydedilen dinlerin temsilcilerinin faydalanabildikleri muafiyet kapsamına alınmamaktadır.

AİHM kararında, dini toplum veya dini topluluk olarak kaydedilen dinler arasında farklı muamele yapılmasının nesnel ve makul gerekçesi olup olmadığını inceledi ve dini toplum olarak kaydedilmenin sunduğu avantajlar ışığında tüm dini grupların benzeri statüye kavuşmak için başvuru hakkı olması ve bu statüye kavuşulması için ortaya konulan ölçütlerin ayrımcılık içermemesi gerektiğini belirtti. Mahkeme daha önce Avusturya hukuku tarafından Yehova Şahitleri'nin dini toplum olarak tanınmaması işleminde ayrımcılık yapıldığına dair verdiği 31 Temmuz 2008 tarihli *Religionsgemeinschaft der Zeugen Jehovas ve Diğerleri v. Avusturya* (başvuru no. 40825/98) kararına da gönderme yaptı. AİHM, başvurucuların dini toplum olarak kaydedilmemiş bir dini grubun üyesi oldukları gerekçesiyle sivil hizmet yükümlülüğü altında tutulmalarında dini toplum sayılmayan bir gruba mensup olmanın farklı bir statü anlamına gelmeyeceğini belirtti ve ayrımcı muamele yapıldığını tespit etti.

Egeland ve Hanseid v. Norveç

(Başvuru no: 34438/04)

AİHM 16 Nisan 2009 tarihinde açıkladığı kararında, ceza mahkemesinde yargılanan bir kişinin mahkeme binasından çıktuktan sonra izin alınmaksızın fotoğrafların çekilmesi ve gazetede yayımlanması sonucunda ilgili gazetelerin para cezasına çarptırılmalarını AİHS'nin 10. maddesinin ihlali olmadığına hükmetti.

2001 yılında Norveç'te yaşanan ve kamuoyunda oldukça ses getiren bir cinayet davasının ardından sanık yargılandığı mahkemeden çıkarken izni olmaksızın görüntülenmiş ve fotoğraflar Norveç'te ulusal çaplı iki önemli gazetede yayımlanmıştır. Bu gazetelerin genel yayın yönetmenleri Norveç hukukunda bu fiili suç olarak düzenleyen ve sanık veya hükümlünün mahkemeye gelirken veya mahkemeden ayrılırken izni olmaksızın fotoğraflarının çekilmesini yasaklayan 1915 tarihli ilgili kanunun hükümleri gereğince yargılanmış ve yaklaşık 1.139'ar Euro para cezasına çarptırılmıştır. Bu kişiler tarafından AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle Mahkeme'ye başvurulmuştur. Söz konusu cezalandırma özel hayatın gizliliğinin korunması ve adil yargılanmanın güvence altına alınması amacıyla öngörülmüştür.

Mahkeme kararında, Sözleşme'nin 10. maddesinde yer verilen ifade özgürlüğünün aynı zamanda bu durumun başkalarının şeref ve haysiyetinin korunması ve yargının tarafsızlığının ve otoritesinin korunması anlamına geldiğini, fotoğrafların kamuoyunu ilgilendiren bir olayla ilgili olmasına ve kimliği herkes tarafından bilinen bir kişiyi içermesine ve kamuya açık bir mekânda çekilmiş olmasına karşın, oldukça kısa bir süre önce Norveç hukukunda yer alan en şiddetli cezaya çarptırılmış bir kişinin psikolojik durumunun oldukça kötü ve incinebilir olduğu bir zamanda çekildiği-

ni, sanığın fotoğrafların çekilmesi ve yayınlanması ile ilgili rızasının olmadığını, Norveç yargı organlarının belirtilen olguların başvurucuların ifade özgürlüğünün sınırlandırılması noktasında geçerli bir neden olarak kabul edilebileceğini belirtti. Mahkeme, fotoğrafların yayımlanmasının sınırlandırılmasında öngörülen yararın kamuoyunu bilgilendirme hakkı kapsamında öngörülen yarara göre ağır bastığını ve öngörülen para cezasının da yüksek ve ciddi kabul edilemeyeceğini belirterek AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edilmediğine karar verdi.

K.H. ve Diğerleri v. Slovakya

(Başvuru no: 32881/04)

AİHM 28 Nisan 2009 tarihinde açıkladığı kararında, mahkemeye başvurmak amacıyla kendileri hakkında tutulmuş tıbbi kayıtlara erişimleri ve kayıtların fotokopilerini almaları engellenen başvurucuların durumunun AİHS'nin 6. ve 8. maddelerinin ihlali olduğuna karar verdi.

Başvurucular, Roman kökenli sekiz Slovak vatandaşlarıdır. Hamile oldukları ve doğum yaptıkları zaman Slovakya'nın doğusunda bulunan iki hastanede tedavi görmüşlerdir. Başvurucuların hiçbirinden fazla kez denemelerine karşın çocuk sahibi olamamışlardır. Başvurucular bu kısırlık durumunun nedeni olarak, bu iki hastanede kendilerine uygulanan sezaryen uygulaması sırasında kısırlaştırılmış olmalarından şüphelenmektedir. Başvurucular, kısırlık ve olası tıbbi uygulamalara ilgili olarak dava açmak ve ilgili tıbbi kayıtları elde edilmesi, değiştirilmesinin veya yok edilmesinin önlenmesi ve örneklerini alınabilmesi için avukatlarını yetkilendirmişlerdir. Başvurucuların avukatları, iki kez kayıtlara erişmek ve fotokopilerini almak amacıyla başvuruda bulunmalarına karşın talepleri hastane yönetimleri tarafından reddedilmiştir.

Başvurucular, söz konusu tıbbi kayıtlara erişilebilirlik amacıyla dava açmışlar ve kendilerine belgelerin örneklerini alabilme izni tanınmasını talep etmişlerdir. Yerel mahkeme, hastane yönetimlerince başvurucuların belgeler erişiminin sağlanmasına karar vermiş ancak belgelerin kötüye kullanılmaması gerekçesiyle fotokopi çekilmesi yerine el yazısı ile not alınmasına izin vermiştir. Mahkeme ayrıca, başvurucuların tazminat davası açabileceklerini ve açılacak herhangi bir tazminat davasında mahkemeler tarafından ilgili belgelerin istenebileceğini belirtmiştir. Yedi başvuru, 2004 yılında kabul edilen yeni bir yasa ile tıbbi kayıtlara erişilebilirlik ve fotokopilerini alabilmiş ve bir başvuru ameliyat sırasında kısırlaştırıldığına dair sınırlı bilgi içeren bir belgeye erişebilmiştir.

Mahkeme, kararında, öncelikle Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında bir değerlendirme yaptı ve başvurucuların sadece kendileri ile ilgili olan tıbbi kayıtlara erişimi noktasında herhangi bir neden belirtmek durumunda olmadıklarını, tam tersine ilgili makamların kayıtları neden gösteremeyeceklerine dair bir neden belirtmek durumunda olduğunu, bu durumla ilgili ikna edici nedenlerin belirtilmediğini, belgelerin kötüye kullanılmasını engellemek amacıyla ilgili olarak herhangi bir açık yasal düzenlemenin olmadığını 2004 tarihinde çıkarılan yasa ile bu durum ortadan kalktığını ancak o zamana kadar başvurucuların kendileri hakkındaki tıbbi kayıtlara erişiminin engellenmesinin AİHS'nin 8. maddesinin ihlali olduğuna karar verdi.

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

Mahkeme, başvurucuların kendileri hakkındaki tıbbi kayıtlara erişiminin ve fotokopilerinin alınmasının olası tazminat başvuruları için önemli olduğunu belirtti ve bu durumun engellenmesinin başvurucuların mahkemeye etkili bir başvuru

yapmasını da engellediğini ifade etti. Belgelere erişimin sınırlanması ile ilgili olarak Slovak hükümeti tarafından ikna edici bir gerekçenin ortaya konulamaması nedeniyle AİHS'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar verildi. Mahkeme, her bir

başvurucuya 3.500 Euro manevi tazminat ile toplam 8.000 Euro yargılama giderinin ödenmesine hükmetti.

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI

Anayasa Mahkemesi, 29 Ocak 2009 tarihli ve 27125 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2004/95 Esas, 2008/156 Karar sayılı ve 6 Kasım 2008 tarihli kararı ile 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 15. maddesinin 9. fıkrasının e bendini ve ek 5. maddesini hukuk devleti, eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkı bakımından Anayasa'ya aykırı bularak iptal etti.

Kahramanmaraş ve Konya'dan beş İcra Hukuk Mahkemesi tarafından yapılan başvuru kararlarında, 4389 sayılı Bankalar Kanunu'nun 15. maddesinin (9) numaralı fıkrasının (e) bendinin birinci fıkrasıyla alacaklıya borçlunun daha farklı hükümler getirildiği, borçlunun borca itirazının engellendiği, alacaklıya ise başka alacaklılardan daha ayrıcalıklı haklar tanındığı, kuralın yürürlüğünden önce yapılan takip ve itirazların hükümsüz kaldığı, borçluya yasayla sağlanan korumanın kaldırılarak borçlu ile alacaklı arasında imzalanan sözleşmeden farklı bir uygulamaya geçildiği, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na tanınan yetkilerin sadece ek 5. maddede sayılan bankalara tanınmasıyla bu bankalara bir takım imtiyazlar tanınarak diğer bankalarla bu bankalar arasında eşitsizlik yaratıldığı, borçluların özel bankalarla kamu bankaları arasında farklı işlemlere tabi tutulduğu, Devlet organlarının ve idari makamların da bütün işlemlerinde yasa önünde eşitlik ilkesine uygun hareket etmek zorunda olduğu, Yasa'nın yürürlük tarihinden önceki itirazların da hükümsüz kalmaması suretiyle yasaların geriye yürümezliği ilkesinin ihlal edildiği, bu nedenlerle itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 2, 10, 38 ve 48. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştü.

Mahkeme, daha önceki kararlarında da ifade ettiği gibi Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletinin, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda eşitliği gözeterek, adaletli bir hukuk düzeni kurup sürdürmekle kendisini yükümlü sayan, hukuk güvenliğini sağlayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlet olduğunu belirtti. Mahkeme, Anayasa'da, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik hukuk devleti niteliği vurgulanırken, devletin tüm eylem ve işlemlerinin yargı denetimine bağlı olmasının amaçlandığını ve yargı denetiminin, hukuk devletinin "olmazsa olmaz" koşulu olduğunu ekledi.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde "Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınmaz." denilerek, burada güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğünün, bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisini oluşturduğunu belirtti. Mahkeme, kişinin, kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin en etkili ve güvenceli yolunun yargı mercileri önünde hakkını arayabilmesi olduğuna dikkat çekti.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Golder v. Birleşik Krallık* ve *Airey v. İrlanda* kararlarına göndermede bulunan Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkının düzenlendiği 6. maddesinin dava yoksa adil, aleni ve gecikmesiz bir yargılamadan söz edilemeyeceğini ve mahkeme önünde hak arama yolunun fiilen yahut hukuken geçici de olsa kapatılmasının veya kullanımını imkansız kılan koşullara bağlayarak sınırlanmasının adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceğini belirtti.

Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, Anayasa'nın ilgili maddelerinde özel sınırlandırma nedeni bulunmasına bağlı tutulduğunu, Anayasa'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması konusunda özel bir sınırlama nedenine yer verilmediğini belirten Mahkeme, itiraz konusu Ek 5. madde kapsamındaki bankaların,

alacaklarının tahsili konusunda ayrıcalıklı yetkilere sahip kılınması, kuralın getiriliş amacının tahsilâtın hızlandırılması ve bu nedenle de gereksiz şikâyet ve itirazların önünün kesilmesi şeklinde ortaya konulmasının, borçlunun hakkını aramasını engellemeyi ya da ortadan kaldırmayı gerektirmeyeceğini belirtti. Mahkeme, şikâyet ya da itirazın yerinde olup olmadığını takdir hakkının mahkemelere ait olduğunu ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'yla tüm borçlular için getirilen şikâyet ve itiraza ilişkin hak arama özgürlüğünün engellenmesinin, Anayasa'ya aykırılık oluşturacağı kararına vardı. Anayasa Mahkemesi, alacakların takip ve tahsiline ilişkin düzenlemelerde, konunun özelliğine göre kimi farklılık ya da istisnaların getirilmesi mümkün olmakla birlikte, bu yönde yapılacak düzenlemelerin hak arama özgürlüğünü sınırlandırmaması gerektiğini vurguladı.

Anayasa Mahkemesi sonuç olarak takip, tedbir ve tahsil işlemlerini durdurma yollarının kapatılarak yargı denetiminin engellenmesinin, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü alanına yapılmış açık bir müdahale niteliğinde olduğu ve hukuk güvenliği ilkesi ve hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı kararına vardı. Mahkeme ayrıca Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen bankalar ile diğer bankalar arasında farklı kurallar öngörülmesinin eşitlik ilkesinin ihlali olarak yorumladı ve Anayasa'nın 10. maddesine de aykırılık olduğunu tespit etti.

Anayasa Mahkemesi, 18 Mart 2009 tarihli ve 27173 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2008/42 Esas, 2008/167 Karar sayılı ve 20 Kasım 2008 tarihli kararı ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun Ek 1. maddesinde yer alan siyasi partilere verilen devlet yardımının sadece genel seçimde %7'nin üzerinde oy alan partilere öngülenmesini Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan demokratik devlet ilkesine, 5. maddesinde yer alan devletin demokrasiyi koruma ödevine, 10. maddesinde yer alan eşitlik ilkesine ve 68. maddesinde yer alan devletin siyasi partilere yeterli düzeyde ve hakça mali yardım yapma ödevine aykırı bulmadı.

Liberal Demokrat Parti (LDP) tarafından 2002 yılı genel seçimlerinde partilerinin aldığı oy ile orantılı olarak hak kazandıklarını ileri sürdükleri Hazine yardımının yasal faiziyle birlikte ödenmesi için Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğüne başvuru yapılmış, başvurunun reddi üzerine işlemin iptali ile yoksun kalındığı ileri sürülen Hazine yardımının ödenmesi istemiyle Ankara 5. İdare Mahkemesi'nde dava açılmıştır. LDP'nin Anayasa'ya aykırılık iddiası, İdare Mahkemesi tarafından ciddi bulunmuş ve Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

Mahkeme kararında, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun Ek 1. maddesinin birinci fıkrasına göre bir siyasi partinin devlet yardımından yararlanmaya hak kazanabilmesi için, Yüksek Seçim Kurulu'nca son milletvekili seçimlerine katılma hakkı tanınmış ve 2339 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 33. maddesinde öngörülen %10 barajını aşmış olması gerektiğini, ancak, dördüncü fıkranın birinci cümlesine göre bir siyasi parti geçerli oyların %7'sinden fazlasını almışsa, 2339 sayılı Yasa'nın 33. maddesindeki genel barajı aşmamış olsa da devlet yardımına hak kazanacağını ve sonuç olarak bir siyasi partinin devlet yardımından yararlanabilmesi için ön koşulun milletvekili genel seçimlerine girmiş

olmak ve bu seçimlerde geçerli oyların % 7'sinden fazlasını elde etmek olduğu vurgulandı.

Anayasa Mahkemesi, çoğulcu, demokratik bir sistemde siyasi partilerin hayati işlevlere sahip olduğunu, toplumsal talepleri siyasal sisteme ulaştırarak yurttaş ile siyasal sistem arasındaki etkileşime aracılık ettiğini, farklı siyasal görüşleri örgütleyerek siyasal çoğulculuğa katkıda bulunduğunu, siyasal ilgi ve yeteneği olan bireyleri tespit ederek siyasal konularda eğittiğini ve devlet yönetimine hazırladığını, seçimlere katılarak toplumsal iradenin ortaya çıkmasına ve bu iradenin devlet yönetimine katılmasına aracılık ettiğini ve ulus egemenliğini hayata geçirdiğini ve siyasi partilerin Anayasa'da da demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları olarak nitelendirildiğini belirtti. Mahkeme, siyasi partilerin bu işlevleri yerine

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

getirebilmek için ihtiyaç duydukları mali kaynakları, üye ve milletvekili aidatı ve bağışlar gibi özel gelir kaynaklarının yanı sıra devlet tarafından yapılan mali yardımlar yoluyla sağladığını da ekledi.

Mahkeme, Anayasa'nın 68. maddesinin son fıkrası gereğince siyasi partilere, devlet tarafından düzeyde ve hakça mali yapılması gerektiğini, 68. maddedeki "yeterli düzeyde" ifadesinin seçimlerde toplumsal onaya için yapılması gereken faaliyetleri karşılamaya parasal miktar ile ilgili olduğunu ve siyasi partilerin iradenin oluşumunu

yeterli yardım ulaşmak siyasal elverişli ulusal

sağlarken üye aidatları ya da bağışlarla yeterli parasal kaynağa ulaşamadıkları durumda, çok partili demokratik düzenin gerekli kıldığı ölçüde devlet yardımından yararlandırılmasını, onların paraca güçlü bazı kişi ve kuruluşların etki ve baskısı altına düşmesini engelleyeceğini belirtti. Mahkeme, tüm harcamaların devlet bütçesinden karşılanmasını da siyasal partilerin toplumla ilişkisini kopararak ulusal iradenin oluşumunu engelleyeceğini, yapılacak yardımın "yeterli düzeyde" olmasının, bir yandan siyasi partilerin devletin ya da özel kişi ve kuruluşların güdümüne girmesini engelleyici, diğer yandan toplumla ilişkisini destekleyici düzeyde olması gerektiğini ifade etti. Mahkeme, yeterli düzeydeki parasal tutarın ne kadar olduğunu, ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal koşullarına göre değişkenlik göstermesi nedeniyle yasa koyucu tarafından somutlaştırılması gerektiğini ekledi.

Anayasa Mahkemesi, "hakça" ifadesinin, hangi siyasi partilere ve ne oranda devlet yardımı yapılacağını belirleyen temel ölçüt olduğunu, bu kavramın, siyasi partilere yapılacak yardımın miktarının adaletli bir ölçüde göre saptanmasını zorunlu kıldığını, devlet yardımının hangi ölçütleri yerine getiren siyasi partilere verileceği hususu ile bu ölçütleri yerine getiren partilerin hangi oranda devlet yardımı alabileceğinin yasa koyucu tarafından belirleneceğini ifade etti. Mahkeme, hakça ifadesi ile belirli örgütlenme yayınlığına ulaşmış ve belirli toplumsal onaya mazhar olmuş partilerin, seçimlerde elde ettiği başarı düzeylerine göre devlet yardımından yararlanacağı biçiminde anlaşılması gerektiğini, kamu yararını daha isabetli biçimde karşılayabilecek sistem ve yöntem tercihinin yasa koyucunun takdir yetkisi kapsamında olduğunu, ancak bu takdir yetkisinin sınırsız olmadığını belirtti. Mahkeme takdir yetkisinin sınırlarının belirlenmesinde Anayasa'nın 68. maddesinin Anayasa'nın diğer hükümleri ile birlikte değerlendirilmesi gerektiğini, hukuk devleti ve eşitlik ilkeleri birlikte değerlendirildiğinde seçimlere katılabilme koşullarını sağlayamayan ve seçimlere katıldığı halde aldığı oyla yeterli oranda seçmen kitlesinin güvenini kazanamadığı anlaşılabilir bir siyasi partinin milli iradenin oluşumuna, daha büyük seçmen kitlesinin güvenini kazanan partiler gibi katkıda bulunacağına düşünülmemesi gerektiğini, partilerin büyüklük ve güçlerine göre demokratik siyasi hayata katkıları ölçüt olarak dikkate alınmak suretiyle devlet yardımından yararlanmalarının öngörüldüğünü ve bu ölçütün objektif, makul ve ölçülü kabul edilebileceğini belirtti ve düzenlemenin Anayasa'nın 2, 5, 10 ve 68. maddelerine aykırı olmadığına karar verdi.

Anayasa Mahkemesi, 03 Nisan 2009 tarihli ve 27189 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2002/71 Esas, 2008/44 Karar sayılı ve 17 Ocak 2008 tarihli kararı ile 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 236. maddesinde ve 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 73. maddesinde yer alan düzenlemeler hakkında; itiraz konusu kurallardan ilkinin yer aldığı 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, 26.9.2004 günlü, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile yürürlükten kaldırıldığı ve yeni düzenlemenin sanıklar lehine olduğu gerekçesiyle istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 73. maddesi'nin ise Anayasanın 2., 5. ve 54. maddelerine aykırı olduğuna ve iptaline karar verdi.

Bandırma Asliye Ceza Mahkemesi "Emeklilik yasa tasarısını" protesto etmek amacı ile Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu'nun aldığı karar doğrultusunda bir günlük işi bırakma eylemi gerçekleştiren bir kısmı devlet memuru olan sanıklar hakkında "kararlara tesir maksadıyla kanun dışı grev yapma" suçunu işledikleri iddiasıyla açılan davada, itiraz konusu kuralların Anayasaya aykırı olduğu kanısına varmış ve Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur. Yerel mahkeme, TCK'nın 236. maddesinin ve Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 73. maddesinin Anayasa'nın 90. maddesinin işlevini yok ettiği, Anayasa'nın 12., 13., 14. ve 15. maddelerinde sınırları ve kapsamı belirlenen temel hak ve özgürlükleri kullanılamaz hale getirdiği ve Anayasanın 90. maddesinin son fıkrasının

uygulanamaz hale getirdiği ileri sürmüştür.

Anayasa Mahkemesi kararında öncelikle TCK'nın 236. maddesini inceledi ve itiraz konusu kuralın yer aldığı 765 sayılı TCK'nın, 5237 sayılı TCK ile yürürlükten kaldırıldığını, 5237 sayılı TCK'nın 260. maddesi ile kamu görevinin terki veya yapılmaması suçunun yeniden düzenlenerek, 765 sayılı TCK'nın 236. maddesinde öngörülen cezanın alt sınırının dört ay yerine üç ay olarak saptandığını ve para cezasının da kaldırıldığını belirtti. Mahkeme, ilgili maddede yine eylemlerin münhasıran memurların mesleki ve sosyal güvencelerine ilişkin olması durumunda cezanın indirilebileceğinin ya da hiç ceza verilmeyebileceğinin öngörüldüğünü ifade etti ve yeni düzenleme sanıkların lehine olduğu gerekçesiyle TCK'nın 236. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarına ilişkin istem hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verdi.

Anayasa Mahkemesi, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunu'nun 73. maddesi ile ilgili olarak ise, grev hakkının Anayasa'nın 54. maddesi ile düzenlendiğini, grev hakkı ile sınırlamanın tüketici biçiminde yine aynı maddede sayıldığını, sınırlamalar kapsamına girmeyen iş mücadelesi niteliğinde veya düşünce açıklaması biçimindeki toplu eylemlere de rastlanabileceğini, işçilerin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için gerçekleştirebilecekleri bu tür eylemlerin özgürlükler kapsamında değerlendirileceğini belirtti. Mahkeme dar yorumlanması gereken yasak grevlerin kapsamına da girmeyen grev uygulamalarının yasaklanmasının, özgürlüklere yönelik bir sınırlama olacağını ifade etti.

Anayasa Mahkemesi, itiraz konusu kuralın, siyasi veya ekonomik ve sosyal hak mücadelesi amaçlı olup olmadığına bakılmaksızın, "Yasama, yürütme ve yargı organları ile merkezi veya mahalli idarelerce bir karar alınmasını veya alınmış bir kararın değiştirilmesini veya kaldırılmasını sağlamak veya alınmış bir kararı protesto etmek amacıyla" gerçekleştirilen grev işçilerin katılımını yasakladığını ve bu yasağa cezai yaptırım öngördüğünü, işçileri

doğrudan ilgilendirmeyen siyasi veya idari nitelikteki kararlara karşı uygulanan grev ile Bakanlar Kurulu'nun, devletin işveren olduğu belirli bir iş kolundaki çalışma koşullarına ilişkin bir kararına yönelik grev arasında herhangi bir ayırım yapılmadığını ve her iki olgunun da aynı suç kapsamında değerlendirildiğini vurguladı. Mahkeme, işçilerin çalışma koşullarıyla ilgili olarak ya da emeklilik yaşının yükseltilmesi veya kıdem tazminatının yasal bir zorunluluk olmaktan çıkarılması ve benzeri konularda verilecek veya verilmemiş kararlara karşı uygulanacak grevlerin de bu suç kapsamına girdiğini ekledi.

Mahkeme, yasa koyucunun bazı temel hak ve özgürlükleri sınırlamak suretiyle suç yaratabileceğini ancak, bu yasama tasarruflarının Anayasa'nın 13. ve diğer maddelerindeki temel hak ve özgürlük güvenceleriyle sınırlı olduğunu belirtti. Mahkeme, yetkili organlarca alınmış ya da alınacak olan kararlara etki etmek amacıyla işçilerin protesto ve benzeri eylemlerinin, iş ve çalışma koşullarına ilişkin olup olmamasına bakılmaksızın cezai yaptırıma bağlanmasının Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan sosyal devlet, 5. maddesinde yer alan devletin kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlama yükümlülüğüne ve 54. maddesinde yer alan grev hakkına aykırı bularak iptal etti.

Anayasa Mahkemesi, 04 Nisan 2009 tarihli ve 27190 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 2006/140 Esas, 2008/185 Karar sayılı ve 25 Aralık 2008 tarihli kararı ile 5548 sayılı Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu'nun tümünü, Anayasa'nın 6., 87. ve 123. maddelerine aykırı bularak iptal etti.

Anayasa Mahkemesi'nde açılan davada, anayasal sistemin TBMM'ye bağlı, idarenin eylem, işlem, tutum ve davranışlarını inceleyip araştırarak Kamu Denetçiliği Kurumu oluşturulmasına geçit vermediği, bu nitelikteki bir kurum öngörülmesinin anayasal sistemde değişiklik gerektirdiği, yasanın yürütmeyi denetlemesinin yalnız siyasal denetimi kapsadığı ve siyasal denetim yollarının Anayasa'da belirtildiği, TBMM'nin görev ve yetkilerini düzenleyen Anayasa'nın 87. maddesinde idarenin eylem ve işlemlerinin incelenip araştırılmasının yer almadığı gibi gerekçeler belirtilerek yasanın tümünün iptali ve yasanın yürürlüğünün durdurulması

İNSAN HAKLARI HUKUKU KARARLARI

talep edilmişti.

Kamu Denetçiliği Kurumu Kanunu ile kamu tüzelkişiliğini haiz ve özel bütçeli olarak kurulan Kamu Denetçiliği Kurumu, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasa'da belirtilen nitelikleri çerçevesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını, adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygı, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmakla görevli kılınmış, Kurum bu görevini yerine getirirken, inceleme ve araştırma konusu ile ilgili olarak ilgili kurum ve kuruluşlardan bilgi ve belge isteme, bilirkişi görevlendirme, tanık dinleme yetkisi ile donatılmıştır. Kurum, inceleme ve araştırma sonunda ulaştığı sonucu ve varsa önerilerini ilgili mercie ve başvurana bildirecek, ilgili merci de Kurum'un önerileri doğrultusunda işlem tesis etmesi halinde bu işlemi, Kurum'un önerdiği çözümü uygulanabilir nitelikte görmediği

takdirde ise bunun gerekçesini Kurum'a bildirecektir. Ayrıca Kamu Denetçiliği Kurulu, her yılsonunda yürütülen faaliyetleri ve önerilerini kapsayan bir rapor hazırlayacak ve TBMM'ye sunulan bu rapor Resmi Gazete'de yayımlanmak suretiyle kamuoyuna duyurulacaktır.

Anayasa Mahkemesi öncelikle, Anayasa'nın 6. maddesi bağlamında bir değerlendirme yaptı ve egemenliğin ancak Anayasa'nın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanılacağını ve hiçbir kimse veya organın kaynağını Anayasa'dan almayan bir devlet yetkisi kullanamayacağını belirtti.

Mahkeme ikinci olarak, Anayasa'nın 123. maddesi bağlamında bir değerlendirme yaptı ve kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanarak kamu tüzelkişiliği kurulabilmesi mümkün olmakla birlikte, kamu tüzel kişisi olarak kurulan idari bir kurumun "idarenin bütünlüğü ilkesi" gereğince idarenin bünyesinde ve idari

teşkilat yapısı içinde yer alması gerektiğini vurguladı. TBMM'nin bu konuda sınırsız bir yetkiye sahip olmadığını belirten Mahkeme, Anayasa'nın 123. maddesine göre idari teşkilat içinde merkezi idare veya yerinden yönetim kuruluşları arasında yer alması gereken bir kurumun, merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına aykırı olarak "idare" dışında kurulmasının ve "yasama"ya bağlanmasının olanaklı olmadığını ifade etti.

Anayasa Mahkemesi son olarak, 87. maddede TBMM'nin görev ve yetkilerinin açıkça sayıldığını ancak TBMM'nin Anayasa'da belirtilen görev ve yetkileri arasında, Kamu Denetçiliği Kurumu'na başdenetçi ve denetçi seçme görev ve yetkisi bulunmadığı gibi, adı geçen Kurum ile TBMM arasında bu seçime olanak verecek Anayasa'dan kaynaklanan doğal sayılabilecek bir ilişkinin de söz konusu olmadığını ekledi ve Kanun'u Anayasa'nın 6., 87. ve 123. maddelerine aykırı bularak tümüyle iptal etti.

YAYINLAR

Gürel Tüzün (editör), Ders Kitaplarında İnsan Hakları II: Tarama Sonuçları, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, Ocak 2009, 387 s. ISBN: 978-975-8813-50-6

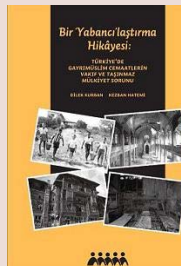
Bu kitap, Tarih Vakfı'nın, Türkiye İnsan Hakları Vakfı ile birlikte yürüttüğü "İkinci Ders Kitaplarında İnsan Hakları Projesi" kapsamında hazırlandı. 2002-2004 yılları arasında yürütülen ilk projenin devamı niteliğinde olan ve 2007 Ağustos ayında yeniden başlatılan bu ikinci çalışmada, ders kitapları alanında son beş yılda gerçekleşen iyileşmelerin ve devam eden sorunların saptanması amaçlanmıştır. Bu amaçla, değişen müfredata uygun olarak hazırlanan 139 ilk ve orta öğretim ders kitabı insan hakları ve demokrasi kültürünün ana ölçütleri çerçevesinde biçim, içerik ve pedagojik yöntemler açısından incelenerek değerlendirildi. Söz konusu değerlendirmeler, alanında uzman akademisyen ve eğitimciler tarafından kaleme alındı. Turgut Tarhanlı, Kenan Çayır, Betül Çotuksöken, Gülsün Güvenli, Hülya Uğur Tanrıöver, Tanıl Bora, Ayşe Gül Altınay, İftar Gözaydın, Dilara Kahyaoğlu, Mutlu Öztürk, Deniz Tarba Ceylan, Gürol İrzık, Tuğba Arsaç Hasdemir ve Melike Türkan Bağlı tarafından kaleme alınan makalelerde insan hakları eğitimi, eğitim felsefesi, ders kitaplarında toplumsal cinsiyet, ders kitaplarında milliyetçilik, ders kitaplarında militarizm gibi konular ele alındı, ayrıca "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi", "Sosyal Bilgiler", "Tarih", "Türkçe ve Edebiyat", "Felsefe grubu" ve "Medya Okuryazarlığı" ders kitaplarıyla ilgili değerlendirmeler yapıldı. Kitapta yer alan makalelere ulaşmak için: www.tarihvakfi.org.tr/dkih/dkih_tarama_sonuc_lari_kitabi.asp

Serap Yazıcı, Demokratikleşme Sürecinde Türkiye, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2009, xiii+389 s. ISBN: 978-605-399-086-4

Bu kitap, Serap Yazıcı'nın geçtiğimiz beş yıl içinde kaleme aldığı makalelerden oluşuyor. Kitapta el alınan konular üç ana başlıkta toplanmış. Bunlar; "1982 Anayasası ve Bu Anayasanın Geçirdiği Değişiklikler", "Yürütme Organının Yapısı ve Hükümet Sistemi", "Ulusal Arası ve Ulusüstü Hukukun Türk Anayasa Düzeni Üzerindeki Etkileri"dir. Yazıcı, bu kitapta temel siyasal ve hukuki problemlere odaklanarak, demokratik ve sivil bir anayasanın yapımının olanaklarını araştırmış. 1982 Anayasası'nın temel özellikleri, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yetki ve ayrıcalıkları ve yeni bir anayasanın yapım süreci başlıklarıyla Türkiye'nin kendi içindeki durumuna odaklanan Yazıcı, Avrupa Birliği sürecinin Türk Anayasa düzeni üzerindeki etkilerini egemenlik yetkisinin devri, hukuk devletinin değişen içeriği ve kadın hakları çerçevesinde tartışıyor.

Esra Güçlüer ve Nil Mutluer (yayına hazırlayanlar), Milli Hâllerimiz - Yurttaşlık ve Milliyetçilik: Farkında mıyız?, Helsinki Yurttaşlar Derneği, İstanbul, Ekim 2008, 173 s. ISBN: 978-994-457-833-2

Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından 2008 yazında gerçekleştirilen "Yurttaşlık ve Milliyetçilik: Farkında mıyız?" başlıklı yaz okulu programı kapsamında hazırlanmış olan bu derleme kitapta milliyetçiliğin gündelik hayattaki tezahürleri Zeynep Gambetti, Tanıl Bora, Ümit Fırat, Mesut Yeğen, Ferhat Kentel, Nil Mutluer, Tuba Kancı, Melek Göregenli, Ayşe Gül Altınay, Alev Erkilat, Yılmaz Ensaroğlu, Orhan Gazi Ertekin, Cafer Solgun, Oktay Durukan, Kemal Gökhan Gürses ve Eray Özer'in yazılarında tartışılıyor. Kitabın açılış ve kapanış yazılarını kaleme alan Murat Belge ve Gökhan Turan yaz okullarındaki gözlemlerle, okulların yarattığı düşünsel ve pratik değişime odaklanıyor.

Dilek Kurban ve Kezban Hatemi, Bir Yabancılaştırma Hikayesi: Türkiye'de Gayrimüslim Cemaatlerin Vakıf ve Taşınmaz Mülkiyeti Sorunu, TESEV Yayınları, İstanbul, Mart 2009, 64 s.

TESEV Demokratikleşme Programı'nın yürüttüğü Azınlık Hakları ve Anayasal Vatandaşlık Projesi kapsamında hazırlanan Rapor, cemaat vakıflarının mülkiyet sorununun Osmanlı'dan bugüne izlediği serüveni aktarıyor ve AB sürecinde kabul edilen yasalardan sorunu çözmekte ne derece etkili olduğuna dair bir değerlendirmede bulunuyor. Rapor'un eklerinde ise, cemaat vakıflarının el konulan taşınmazları ile mazbutaya alınan cemaat vakıflarının listesi yer alıyor. Yayının tam metni için: www.tesev.org.tr/UD_OBJS/PDF/DEMP/AH/TESEV-vakiflar-rapor.pdf

Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar: Uluslararası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi, Işık Tüzün (derleyen), İstanbul, Mart 2009, 327 s. ISBN: 978-975-8362-91-2

Eğitim Reformu Girişimi'nin Eğitimde Haklar Projesi kapsamında yayımlanan bu kitapta, Türkiye'nin eğitim mevzuatı uluslararası insan hakları belgeleri ışığında değerlendiriliyor. Turgut Tarhanlı tarafından kaleme alınan önsözde bu çalışmanın eğitime erişim ve ayrımcılık yasağı; eğitimin amacı, yöntemi ve içeriği; okulda ihmal, istismar ve şiddetten korunma; eğitim ve sağlık hakkı ve sonuncu olarak, eğitimin içinde gerçekleştirildiği mekan ya da okul yapıları ve eğitim hakkı konularının irdelendiği ifade ediliyor. Konuya ilişkin uluslararası insan hakları standartlarının ışığında, Türkiye hukuku ve uygulamasının değerlendirilmesi önem taşıyor. Ortaya çıkan çalışma, disiplinlerarası bir zeminde, insan hakları hukukunun merceğinden, Türkiye'deki eğitim faaliyetlerinin temel yapısal konularının bir analizi olarak kabul edilebilir. İdil Işıl Gül, Mesude Atay, Ulaş Karan, Hilal Özcebe ve Mehmet Onur Yılmaz tarafından kaleme alınan makalelerden oluşan derleme kitabına ulaşmak için: <http://su-erg.advancity.net/uploads/pdf/HaklarRaporlarDerleme.pdf>

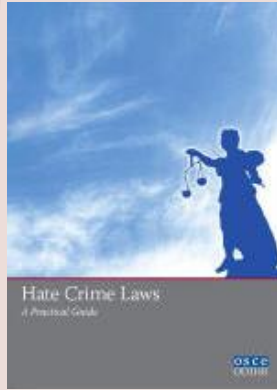

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Şiddete Karşı Anlatılar: Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri, Şirin Tekeli (sunuş), Mor Çatı Yayınları, İstanbul, Aralık 2008, 200 s.

Bu kitap, erkek şiddetine maruz kalmış, buna karşı çıkmış, ardından Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı ile buluşmuş 15 kadının tanıklıklarından oluşuyor. Mor Çatı'nın ifadesiyle, feminist kadınların ilk kampanyayı gerçekleştirdikleri 80'li yıllardan bu yana kadına yönelik şiddet çok daha görünür hale geldi. Ancak şiddetin özellikle medyada sunumu aynı zamanda bir yabancılaşma da yarattı. Bununla birlikte gündelik hayatta çok daha yaygın olan şiddet biçimlerinin sıradan ya da olağan görülme olasılığı arttı, kadına yönelik şiddetle bunun kaynağında yatan kadın-erkek eşitsizlikleri arasındaki bağlar silikleşti. Kitap, şiddete uğrayan kadınları "kurban"lar olarak görmeme, şiddeti anlamaya çalışırken "mağdur" yaklaşımının ötesine geçebilme, direnme ve kadın dayanışması yoluyla birlikte güçlenme çabalarına katkıda bulunmayı amaçlıyor.

OSCE/ODIHR, Hate Crime Laws: A Practical Guide, Polonya, 2009, 67 s. ISBN: 978-92-9234-757-4

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu tarafından yayımlanmış olan bu rehber kitap nefret suçu ile ilgili yasal düzenlemelerin hazırlanmasında ülkelere yol göstermeyi amaçlıyor. Kitapta bu alandaki örnek yasal düzenlemeler ve olası riskler ön plana çıkartılırken her ülkenin farklı hukuk geleneğine sahip olduğu göz önünde tutularak esnek bir yaklaşım ortaya konuluyor. Nefret suçları, içinde buldukları toplumsal bağlama özgü olan suçlardır ve bu sebepten nefret suçu ile ilgili yasal düzenlemelerin içinde bulunduğu bu bağlamı dikkate alması gerekir. Özet olarak, bu rehber kitap yasa koyucular tarafından ele alınacak temel meseleleri tanımlıyor, farklı ülkelerin nefret suçu ile ilgili düzenlemelerinden örnekler ve nefret suçu mevzuatına dair farklı yaklaşımlara yönelik yorumlar sunuyor, sorun alanlarıyla ilgili tavsiyelerde bulunuyor ve rehber kitapta verilen bilgiyi destekleyici kaynaklar sunuyor. Kitabın aynı zamanda sivil toplumun daha iyi yasal düzenlemeler için giriştiği savunuculuk çabalarında faydalı bir kaynak olması amaçlanıyor. Kitabın İngilizce dilindeki içeriğine ulaşmak için: www.osce.org/publications/odihr/2009/03/36671_1263_en.pdf

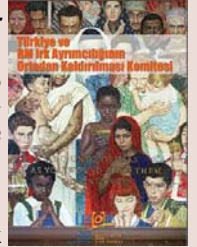

Pinar Selek, Sürüne Sürüne Erkek Olmak, İletişim Yayınları, Bugünün Kitapları Dizisi 114, İstanbul, Nisan 2009 (ikinci baskı), 218 s. ISBN: 978-975-050-621-5

Askerlik: bir "erkeklik laboratuvarı"... "Erkek olarak pişme"nin zorunlu durağı... Her vesileyle kanıtlanması, savunulması, teşhir edilmesi gereken erkek kimliğinin bütün boyutlarıyla sınırdığı ve bilendiği bir deneyim... Pinar Selek, farklı sosyal koşullardan çok sayıda erkeğin askerlik deneyimleri hakkındaki anlatımlarına dayanan araştırmasında, bu deneyimin erkek kimliğini inşa edici işlevini yorumluyor.

İnsan Hakları Ortak Platformu, Türkiye ve BM İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi, Ankara, Nisan 2009, 78 s.

İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), Türkiye'nin 16 Eylül 2002'de resmen taraf olduğu Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme çerçevesinde sunulan Taraf Devlet raporu bağlamında hazırlanan bu yayınlı, Türkiye'nin uluslararası insan hakları mekanizmaları bağlamındaki sorumluluklarını kamuoyunda yaygınlaştırma ve bu konudaki farkındalık düzeyini yükseltme amacını güdüyor. Yayına ulaşmak için: www.ihop.org.tr/dosya/irk/tr_bmkomite.pdf

Christa Tobler, Limits and Potential of the Concept of Indirect Discrimination, Avrupa Komisyonu, Lüksemburg, 2008, 87 s. ISBN: 978-92-79-10150-2

Avrupa Hukukçu Uzmanlar Ağı'nın (European Network of Legal Experts) yönetiminde Prof. Christa Tobler tarafından hazırlanmış olan bu rapor 'dolaylı ayrımcılık' kavramını ilk olarak uluslararası insan hakları hukuku belgeleri bağlamında inceliyor, bunun ardından Avrupa Birliği hukuku içinde dolaylı ayrımcılığın nasıl ele alındığını sunuyor. Avrupa Birliği'nin 2000/78/EC sayılı İstihdamda Eşitlik Direktifi ve 2000/43/EC sayılı İrsal Eşitlik Direktifine göre dolaylı ayrımcılığın nasıl tanımlandığını aktaran rapor, AB hukukuna göre dolaylı ayrımcılık yasağının hayata geçirilmesindeki zorluklara dikkat çekiyor. Rapor, ilgili AB Direktiflerinin ulusal ölçekte nasıl uygulandığına yönelik örneklerin yanı sıra ulusal ölçekte alınmış emsal kararlara dair örnekler de sunar okuyucunun dolaylı ayrımcılık kavramını AB ayrımcılık yasağı hukuku bağlamında algılamasını kolaylaştırıyor. İngilizce olarak hazırlanmış rapora erişmek için: www.migpolgroup.com/public/docs/146.LimitsandPotentialoftheConceptofIndirectDiscrimination_EN_09_08.pdf

MERKEZ YAYINLARI

İdil Elveriş, Galma Jahic ve Seda Kalem, İstanbul Asliye Hukuk Mahkemelerinde Yargılama Süreci: Taraflar, Davalar ve İşleyiş (Judicial Proceedings at Istanbul Civil Courts: Parties, Cases and Process), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2009, 270 s. ISBN: 978-605-399-069-7, Türkçe ve İngilizce

Birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de gerek ceza gerek hukuk mahkemeleri ile ilgili yakınmaların başında yığılma ve gecikmeler geliyor. Bu kitapta ele alınan araştırmada, eldeki kaynaklar ne kadar sınırsız da olsa ve ne kadar çok mahkeme ve hâkim olsa da, gecikme sorununun çözülmesinin farklı bir

anlayış gerektireceği düşüncesinden yola çıkılmış. Dolayısıyla, İstanbul'daki Asliye Hukuk Mahkemeleri incelenerek, yargılama sürecinin nasıl işlediği anlaşılacak istenmiş. Bunun için de gecikmelerden sorumlu taraflar kimlerdir, duruşmaların ne kadarında hiç bir işlem yapılmamaktadır, en uzun süren davalar hangileridir, Asliye Hukuk Mahkemelerinden en

çok kimler faydalanır, tarafların yüzde kaçının avukatı vardır gibi sorulara cevap aranmış, bu sayede yargılama sürecinin aktör ve tarafları anlaşılmasına ve sorunları teşhis edilmeye çalışılmış. Yaşanan sorunlar ne derece önemli ve içinden çıkılmaz görünürse görünsün, sorunların ve nedenlerinin verilere dayanarak tespit edilmesi önemli görülüyor. Bu kitapta sunulan araştırmanın, Türkiye'de sadece kanun değişikliği ile sorunların çözümleneceğini anlayan, vatandaşın fikirlerini de dikkate alan ve veriye dayanan bir yargı politikası geleneğinin oluşmasına katkı sağlaması umuluyor.

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 202 s. ISBN: 978-605-399-067-3

Bu kitap "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi Projesi" kapsamında hazırlanan rapor ve seminerlerde sunulan tebliğlerden oluşuyor. Bahsi geçen proje çerçevesinde üç farklı araştırma yürütüldü. Bunlar; Türkiye'de mağdur-fail arabuluculuğunun hukuki analizi, Türkiye'de uygulayıcıların mağdur-fail arabuluculuğu hakkındaki görüşleri ve Avrupa ülkelerinde mağdur-fail

arabuluculuğunun karşılaştırmalı analizi. Söz konusu araştırmaların raporları bu kitaba dahil edildi. Bu yayının hedefi, mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılabilecek geniş çaplı bir eğitim materyali sunmak. Bu hedefe ulaşmak için, kitapta mağdur-fail

arabuluculuğunun sadece hukuki yönüne değil, aynı zamanda bu uygulamanın temelinde yatan sosyal teorilere ve tartışmalara da yer verildi. Hem Türkiye hem de karşılaştırmalı olarak Avrupa ülkelerindeki uygulamaya ilişkin analizlerin de dahil edilmesiyle, çalışmanın teorik çerçevesinin somut değerlendirmeler ile desteklenmesi hedeflendi. Söz konusu yaklaşımla ortaya çıkan bu yayının öncelikle üniversiteler ve barolar tarafından düzenlenen mağdur-fail arabuluculuğu eğitimlerinde kullanılmak üzere hazırlanmış olsa da aynı zamanda geniş çaplı bir akademik çalışma olarak da kabul edilebilir. Kitabı PDF formatında indirmek için:

http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_turkiye_ve_avrupa_bakisi.pdf

Galma Jahic ve Burcu Yeşiladalı (derleyenler), Onarıcı Adalet, Mağdur-Fail Arabuluculuğu ve Ceza Davalarında Uzlaşma: Eğitim Materyalleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul, Ekim 2008, 105 s. ISBN: 978-605-399-068-0

Bu kitapta yer alan materyaller, "Türkiye'de Mağdur-Fail Arabuluculuğunun Geliştirilmesi Projesi" çerçevesinde, arabuluculuğa ilişkin planlanan eğitim programlarında kullanılmak amacıyla hazırlandı. Kitapta arabuluculuk hizmeti sunmak isteyenler için önemli hususlar, çeşitli uluslararası kurumlar tarafından kabul edilmiş tavsiye ve ilke kararları, arabuluculuk etiğine dair kurallar, Türk hukukundaki bu alana ilişkin mevzuat ve proje çerçevesinde düzenlenmiş çeşitli eğitimlerde yararlanılmış sunumlar yer alıyor. Kitabı PDF formatında indirmek için tıklayınız:

http://insanhaklimerkezi.bilgi.edu.tr/data/docs/onarici_adalet_egitim_materyalleri.PDF

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adliye Gözlemleri, İstanbul Mahkemeleri: Fiziksel Koşullar, Duruşmalar ve Gecikmeler, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Nisan 2008, 20 s. ISBN 978-605-399-036-6 (pbk.)

Adliye gözlemleri en basit tanımıyla, vatandaşların adliyeye giderek oradaki işleyiş ve mahkemelere ilişkin gözlemlerde bulunması ve bunları yazılı olarak not etmesidir. Burada nihai amaç, hizmetin alıcısı olan vatandaşın aldığı hizmeti değerlendirmede aktif hale getirmek ve bu sayede kişiler ile mahkemeler arasındaki uzaklığın giderilmesinde aracı olmaktır. Bir başka deyişle, adliye gözlemleri ile yargılamada herhangi bir hukuki, ekonomik veya benzer menfaati olmayan vatandaşların mahkemeleri izlemesi ve mahkemelerin nasıl işlediğine dair objektif değerlendirmelerde bulunması hedefleniyor. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan "Adalet Gözet Projesi" kapsamında hazırlanan yayın, İstanbul adliyelerinde yapılan gözlemler sonucu derlenen bulguları ortaya koyuyor. Vatandaş mahkemelere başvurduğu zaman nelerle karşılaşır, mahkeme deneyimi nasıl bir ortamda gerçekleşir gibi soruların cevaplanması için yapılan bu çalışmada, İstanbul'da seçilen on adliyeye sistemli olarak gerçekleştirilen ziyaretler çerçevesinde bu adliyelerin fiziksel durumu, erişilebilirlikleri, adliyelerde alınan güvenlik önlemleri, rastlantısal olarak seçilen mahkemelerde görülen davaların gecikme oranları gibi konularda toplanan bilgiler derlenip analiz edildi.

Seda Kalem, Galma Jahic ve İdil Elveriş, Adalet Barometresi: Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Şubat 2008, 30 s. ISBN 978-605-399-024-6 (pbk.)

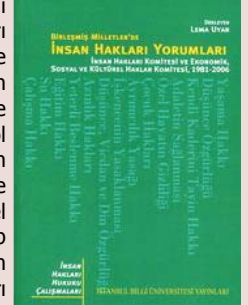
Hukukun vatandaşın hayatındaki yeri ve algılanışı Türkiye'de üzerinde durulan bir konu olmaktan çok uzaktır. Bunun en açık göstergesi olarak, resmi makamlar tarafından vatandaşların hukuk sistemine ilişkin görüşleri, sistem ile ilgili deneyimleri üzerine ve/veya bu görüşleri olumlu

yönde değiştirmek adına yürütülen çalışmaların, bu konularla ilgilenmek üzere kurulmuş olan komisyonların, çalışma gruplarının eksikliği gösterilebilir. Kamu otoritelerinin konuya olan mesafelerinin yanı sıra, araştırmacıların da bu konuda yaptıkları çalışmalar sınırlıdır. Bu durumda, Türkiye'de hukuk ile vatandaş arasındaki ilişkinin belirleyici unsurlarını ortaya koymak ve bu unsurların bu ilişkiyi hangi yönde etkilediğini ortaya çıkarmak, bu boşluğu doldurmak adına da özel bir önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, Merkez tarafından gerçekleştirilmiş olan "Adalet Gözet Projesi", Türkiye'de vatandaşın gözünden hukukun nasıl görüldüğünü ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Proje kapsamında gerçekleştirilen Adalet Barometresi, Türkiye genelinde farklı kesimlerden gelen insanların mahkemelerin işleyişine ve genel olarak yargılama sürecine ilişkin olarak ne düşündüklerini ve ne gibi deneyimleri olduğunu anlamayı amaçlayan bir anket çalışmasıdır. Elde edilen bilgilerin, Türkiye'de hukukun ve adaletin nasıl anlaşıldığını ve nasıl değerlendirildiğini gösteren bir adalet barometresi oluşturması hedeflendi. Uzun vadede ise, bu bilgilerin paylaşılarak toplumun, geleceğini şekillendirecek politikaların ve yasaların yapılma süreçlerine etki etmelerini sağlamak amaçlanıyor.

Hakları Komitesi ve Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 1981-2006, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 5, İstanbul, 2006, xvi+413 s. ISBN : 975-6176-63-6

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, sözleşmelerin getirdiği raporlama sistemini yürütürken, sözleşmelerde yer alan her bir hakkın kapsam ve içeriğini açıklayan Genel Yorumlar kabul ediyor. Genel Yorumlar aynı zamanda, İnsan Hakları Komitesi'nin Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye Ek İhtiyari Protokol hükümlerine uygun şekilde, Sözleşme'ye aykırılıkla ilgili bireysel başvuruları inceleyip karara bağlarken dayandığı insan hakları standartlarını yansıtıyor. Türkiye, her iki Sözleşme'ye ve İhtiyari Protokol'e de taraf bir devlettir. Sözleşmelerde yer alan uluslararası insan hakları hukukunun temel kurallarının Türkiye hukuk düzeninde hayata geçirilmesinin hedeflendiği bu dönemde, yol gösterici nitelikte eserlere ihtiyaç duyulmakta. Bu anlamda, Lema Uyar'ın yayına hazırladığı ve çevirilerini yaptığı kitap, Birleşmiş Milletler insan hakları sisteminin en önemli yapı taşları arasında yer alan her iki Komite'nin hukuki deneyimini, Türkiye hukuk literatürüne bir başvuru kaynağı olarak sunuyor.

İdil Elveriş, Galma Jahic ve Seda Kalem, Mahkemede Tek Başına: İstanbul Mahkemeleri'nde Müdafiliğin Erişilebilirliği ve Etkisi (Alone in the Courtroom: Accessibility and Impact of the Criminal Legal Aid Before Istanbul Courts), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 6, İstanbul, 2007, 281 s. ISBN: 978-605-399-007-9 Türkçe ve İngilizce

Gözaltına alınan, tutuklanan ve yargılanan sanıklara yönelik olarak verilen avukatlık hizmeti son dönemde sık sık Türkiye gündeminde yer alıyor; önce yeni Türk Ceza Kanunu değişiklikleri çerçevesinde sonra da bu hizmeti sunan avukatlara ödenmeyen ücretlerle. Bu kitap ise odayın, olması gereken yere, hizmetin alıcılarına çevrildiğinde çıkan görüntüyü ortaya koyuyor. İstanbul Ceza Mahkemelerinde tam da yeni Kanun uygulamaya girdiği sırada yapılan gözlemler, incelenen dosyalar ve hâkim-savcı-avukat mülakatlarından çıkan hizmete ilişkin bulgular, söz konusu çabanın ne denli yerinde olduğunu gösterdi. Zira araştırmanın temel bulgusu, hizmete erişim oranının beklentilerin de ötesinde düşük olduğudur. Araştırma dünyada yaygın şekilde yapılan, "hukuk ve toplum çalışmaları" açısından Türkiye'de önemli bir ilk örnek teşkil ediyor. Bu anlamda, kanunların nasıl uygulandığını saha bulguları ışığında gösteren kitap, hukuk politikalarına katkıda bulunmayı hedefleniyor.

Lema Uyar (derleyen ve çeviren), Birleşmiş Milletler'de İnsan Hakları Yorumları: İnsan

İdil Elveriş (derleyen), Türkiye'de Adli Yardım: Karşılaştırmalı İnceleme ve Politikalar (Legal Aid in Turkey: Policy Issues and a Comparative Perspective), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 3, İstanbul, 2005, 288 s. ISBN: 975-6176-03-2 Türkçe ve İngilizce

Adli yardım hizmeti, modern hukuk sistemlerinde artık insan hakları alanında değerlendirilmesi gereken bir niteliğe sahiptir. Bu durum, ceza davaları konusunda özellikle önem taşır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği sürecinde, süregelen iyileştirme çalışmaları arasında da yer alan bu konunun Türkiye hukuk camiasında da özellikle bu çerçevede yeterince değerlendirilmesinin önemi büyüktür. İşte bu anlayış gözetilerek hazırlanan kitap, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, 16 Nisan 2004 tarihinde düzenlenen uluslararası toplantıda yapılan sunum, tartışma ve tavsiyeleri içeriyor. Ayrıca, bu toplantıda sunulan "Türkiye'de Adli Yardım Hizmetine İlişkin Genel Değerlendirme Raporu" da, ilk kez bu kitapta yayımlanıyor.

Raija Hanski ve Martin Scheinin (derleyenler), İnsan Hakları Komitesi'nin Emsal Kararları, Defne Orhun (çeviren), İdil Işıl Gül (editör), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 4, İstanbul, 2005, xiv+642 s. ISBN: 975-6176-20-2

İdil Işıl Gül (derleyen ve çeviren), Sivil Toplum Kuruluşları İçin Adım Adım Rapor Hazırlama Kılavuzu: Birleşmiş Milletler Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'ne Sunulacak Raporların Hazırlanması ve Sunumu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İnsan Hakları Hukuku Çalışmaları 2, İstanbul, 2004, x+165 s. ISBN: 975-6176-02-4